

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти магістр

на тему: «Методика обліку оподаткування доходів фізичних осіб та аналіз
кредиторської заборгованості підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Березовська Л. О.
Керівник: Ліпський Р. В.
Рецензент: Карпенко Н. Г.

Полтава - 2022 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	8
1.1. Економічний зміст оподаткування доходів фізичних осіб.....	8
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	15
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	23
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	23
2.2. Облік оподаткування доходів фізичних осіб та відображення інформації у звітності.....	29
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	46
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	46
3.2. Аналіз структури та динаміки кредиторської заборгованості...	56
3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства...	61
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми. Податок на доходи фізичних осіб має на меті забезпечити справедливість податкової системи внаслідок розподілу податкового навантаження між платниками. Проте, як відмічає ряд фахівців, на сьогодні діюча система оподаткування доходів фізичних осіб є не зовсім справедливою, оскільки розподіл податкового навантаження є нерівномірним.

Зокрема, стосовно оподаткування доходів фізичних осіб існуючий обсяг надходжень зі сплати цього податку забезпечується переважно за рахунок заробітної плати. Протягом тривалого періоду спостерігається така ситуація про що свідчить аналітика останніх десяти років: більше 90% усіх надходжень від ПДФО забезпечує оплата праці. Тому автори прогресивних концепцій реформування в сфері оподаткування доходів населення ставлять за основну мету детінізацію трудових доходів населення.

З точки зору бухгалтерського обліку, правильність і своєчасність нарахування даного виду податку потребує систематизації вимог актуального податкового законодавства, що дає можливість з'ясувати статус платника ПДФО для потреб достовірного відображення в системі облікових даних, що дозволить уникнути фінансових ризиків.

З огляду на динамічні зміни податкового законодавства та зважив інтерес до обговорення, податкового обліку, нарахування та сплати податків не втрачають актуальності, Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних положень щодо обліку і контролю щодо обліку розрахунків за податком на доходи фізичних осіб. здійснили відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Виговська Н. Г., Голов С. Ф., Дем'яненко М. Я., Жук В. М., Бутинець Ф. Ф., Малюга Н. М., Сук Л. К., Шевчук В. О., Швець В. Г. та інші. Зростаюча тенденція інтересу науковців та практиків навколо питань оподаткування зумовлена появою нових операцій у господарській діяльності економічних суб'єктів, що доводить актуальність обраної теми для дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є теоретичне

узагальнення методичних засад обліку податку на доходи фізичних осіб, розробка рекомендацій з удосконалення механізмів оподаткування та їх практичної реалізації в реаліях господарюючих суб'єктів.

У контексті теми роботи окрема увага приділена проблемним питанням питанням детінізації та деофшоризації капіталів, податкової амністії та її цільовій аудиторії, зокрема фізичним особам-підприємцям та самозайнятим особам, які у минулому занижували розмір податкових зобов'язань, ухилялися від сплати ПДФО, ЄСВ або взагалі працювали без державної реєстрації.

Для досягнення мети поставлено наступні завдання: 1) уточнити сутність категорій «податок на доходи фізичних осіб», «податкова амністія», «амністія капіталів»; 2) узагальнити актуальні нормативні документи, що врегульовують облік податку на доходи фізичних осіб; 3) визначити шляхи удосконалення методики обліку та аналізу облік податку на доходи фізичних осіб як індикаторів здорової економічної системи.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження теоретико-методичні засади обліку податку на доходи фізичних осіб. Предметом дослідження є процеси документування та обліку операцій, що впливають на формування показників фінансового і податкового обліку в частині нарахування і сплати податків досліджуваного підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів:

1) узагальнено нормативні передумови та обмеження, що врегульовують облік розрахунків за податком на доходи фізичних осіб;

2) уточнено порядок документування розрахунків за податком на доходи фізичних осіб, формування даних у поточному обліку;

3) узагальнено підходи до розуміння концепції статичного і динамічного балансу з метою визначення напрямів удосконалення методики обліку розрахунків за податком на доходи фізичних осіб у перспективі подальших наукових досліджень.

Окрема увага була приділена вивченню зарубіжного та вітчизняного досвіду дослідження звітності як інформаційного джерела результативності

податкової амністії й встановлено, що позитивною практикою зарубіжних країн, яка може бути впроваджена в Україні, є не лише легалізація та репатріація капіталів, а й надання можливостей інвестувати їх у вітчизняну економіку. Такі кошти доцільно розглядати при розробці національної інвестиційної стратегії, оскільки в сучасних умовах економіка України повинна орієнтувати на економіку нового технологічного устрою.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені рекомендації, що сприятимуть збагаченню практики підприємства конкретними методиками обліку, аналізу і контролю операцій щодо розрахунків за податком на доходи фізичних осіб та аналізу кредиторської заборгованості.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися на засіданнях всеукраїнських та міжнародних конференцій, зокрема у м. Харків (ХНУВС, 2022) та у м. Дніпрі (ДДАЕУ, 2022).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 3 тези у матеріалах конференцій, розміщених у відкритому доступі, зокрема в електронному репозитарії ПДАУ загальним обсягом 0,56 др. арк, авторський внесок – 0,28 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1. Економічний зміст оподаткування доходів фізичних осіб

Податкова система стає різновидом відкритої динамічної системи - це сукупність встановлених у країні податків. Її відкритість означає необхідність аналізу, передусім зовнішніх чинників, під впливом яких відбувається її становлення. Вимога системності полягає в тому, що податки мають бути взаємопов'язані, органічно доповнювати один одного, не суперечити системі в цілому та її елементам. Системний підхід означає, що мають реалізовуватися обидві функції податків. З позиції фіскальної функції податкова система має забезпечити гарантоване і стабільне надходження доходів до бюджету, з позиції регулюючої забезпечувати державі можливість впливу на всі сторони соціально-економічного розвитку суспільства [57].

Податкова система є одним із головних чинників впливу на діяльність господарюючих суб'єктів. За змістом її можна охарактеризувати як сукупність податків та зборів, які нараховуються та сплачуються за загальними принципами, порядком та функціями [58]. На рис. 1.1. представлено складові податкової системи.

Податкова система повинна відповідати основним вимогам:

- економічна ефективність;
- адміністративна простота;
- гнучкість;
- політична відповідальність;
- справедливість [4].

В умовах воєнного стану надходження від податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) до Зведеного бюджету України займають одне з головних місць в загальному обсязі податкових надходжень (програючи лише ПДВ), в

системіж прямого оподаткування займають перше місце.

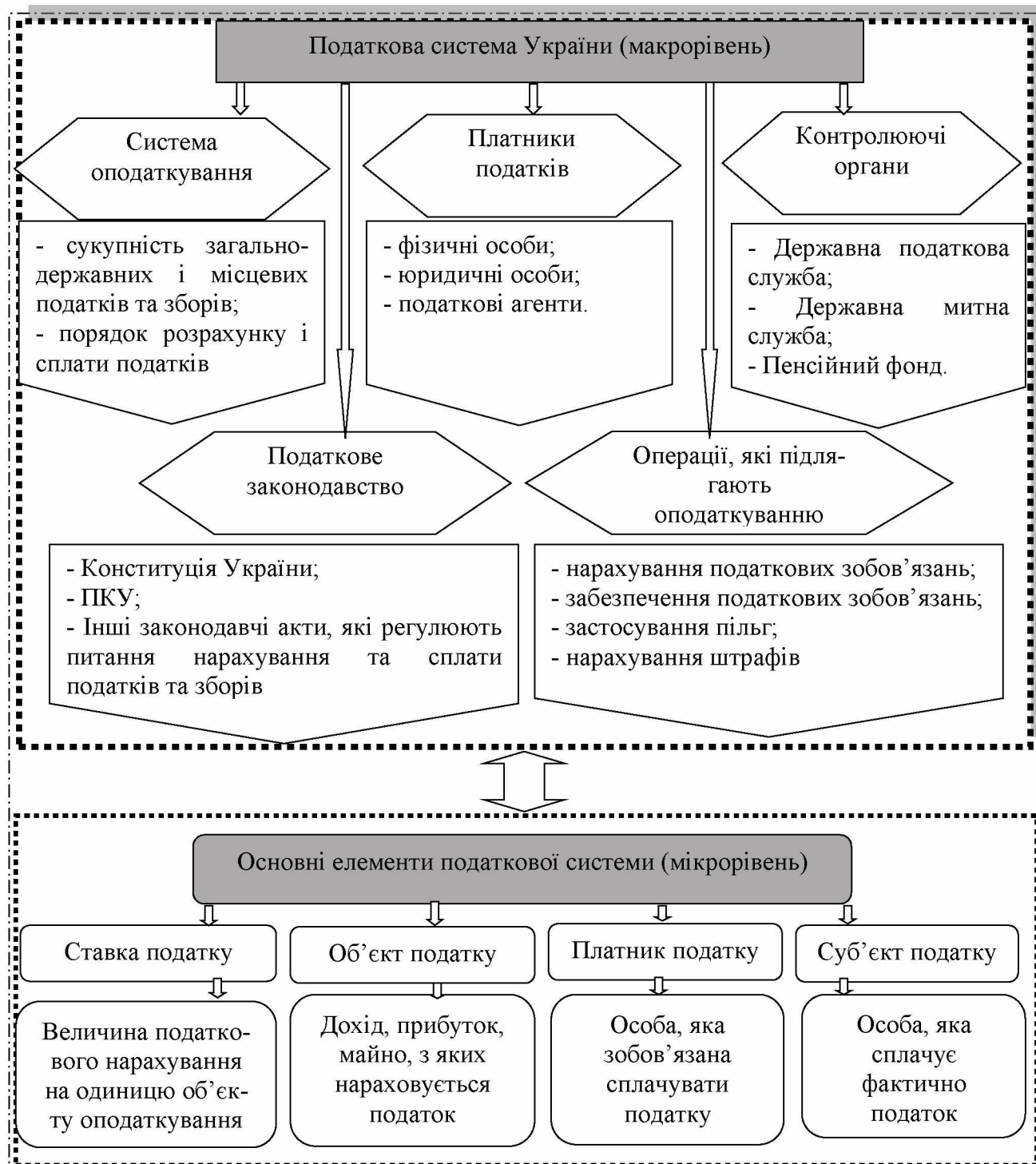

Рис. 1.1. Податкова система та її складові

Податок на доходи фізичних осіб займає одне з провідних місць у податковій системі держави, як обов'язковий її елемент. Він є одним із компонентів поповнення бюджету та одним із головних елементів фінансового механізму держави [8]. Процес оподаткування доходів фізичних осіб є

невід’ємним структурним елементом розподілу та перерозподілу доходів, що впливає на зменшення соціальної диференціації й забезпечення економічного зростання країни.

Досягнення тієї чи іншої мети можливе лише при повному врахуванні факторів впливу на величину надходжень від оподаткування доходів фізосіб: чисельність населення; платоспроможність платників податку; розмір доходів, що підлягають оподаткуванню (база оподаткування); ставки податку; надання податкових пільг та знижок; рівень тіньової економіки, правопорядку в суспільстві та законослухняність громадян; стабільність податкового законодавства [20].

Як економічна категорія ПДФО має декілька характеристик (рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Характеристики податку на доходи фізичних осіб

Порядок нарахування та сплати ПДФО в Україні регулюється розділом IV ПКУ [33]. Основні елементи механізму нарахування і стягнення ПДФО представлено на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Основні елементи ПДФО

Загалом податки відіграють важливу фіскальну роль, та є стабільним джерелом наповнення бюджету, так як їх частка протягом останніх 4 років не опускалася нижче 80% загального розміру надходжень Зведеного бюджету (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1

Структура надходжень до Зведеного державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансферів)

Надходження	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Усього (без урахування міжбюджетних трансфертів)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Податкові надходження	83,29%	82,98%	82,57%	87,46%
Податок на доходи фізичних осіб	19,41%	21,36%	21,44%	21,04%
Неподаткові надходження	16,71%	17,02%	17,43%	12,54%

У табл. 1.2. та рис. 1.4. проведемо аналіз структури податків та платежів у сукупності податкових надходжень Зведеного бюджету та частку ПДФО.

Таблиця 1.2

**Структура податків та платежів у сукупності податкових надходжень
Зведеного державного бюджету, %**

Податкові надходження	2018 р	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2018 р.
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	34,1	36,7	36,4	35,3	+1,3
Податок на доходи фізичних осіб	23,3	25,7	26,0	24,1	+0,8
Податок на прибуток підприємств	10,8	11,0	10,4	11,3	+0,5
Рентная плата та плата за використання інших природних ресурсів	5,1	4,9	5,0	6,1	+1,1
Внутрішні податки на товари та послуги	51,4	48,2	48,8	49,3	-2,1
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	7,4	6,7	7,2	5,8	-1,5
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	5,5	5,6	5,7	6,0	+0,5
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів	8,0	8,3	11,1	10,7	+2,7
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	29,9	27,1	24,1	26,2	-3,8
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	2,7	2,8	2,7	2,6	-0,1
Ввізне мито	2,7	2,8	2,7	2,5	-0,2
Вивізне мито	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
Збори на паливно-енергетичні ресурси	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Місцеві податки та збори	6,2	6,9	6,7	6,2	0,0
у т.ч. єдиний податок	3,0	3,3	3,3	3,2	+0,2
Інші податки та збори	0,5	0,6	0,5	0,4	-0,1
Разом	100	100	100	100	x

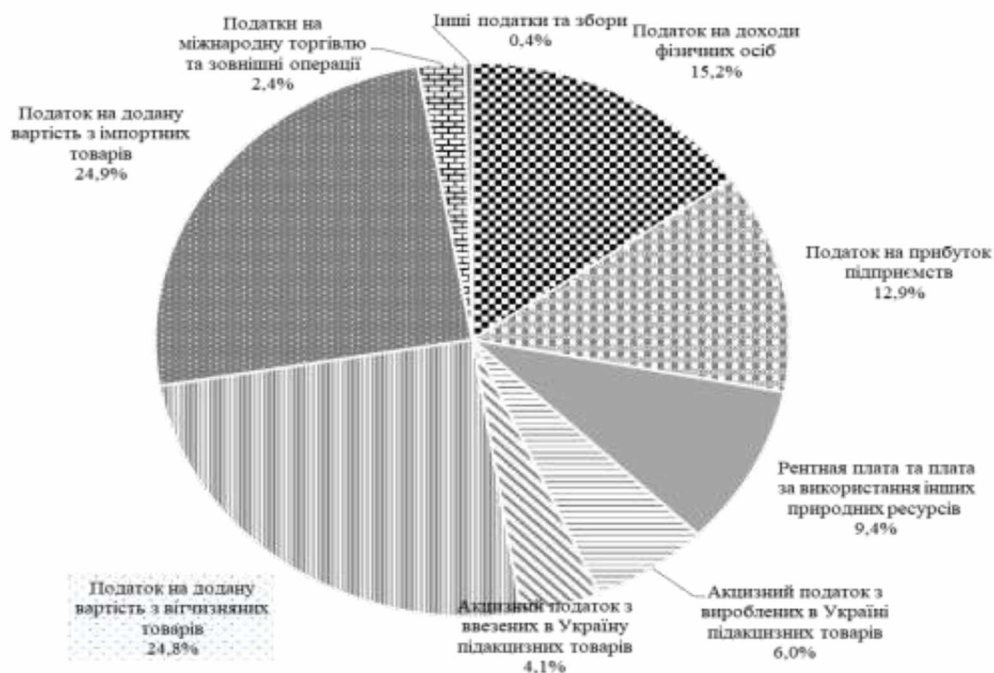

Рис. 1.4. Структура доходів Державного бюджету України на 1.10.2022 за найбільш вагомими показниками

Структура демонструє, що ПДФО займає другу позицію щодо

наповнення бюджету серед податків, після ПДВ – 23,3%, 25,7 %, 26,0 %, 24,1 % (та має тенденцію до зростання на 0,8 пункти), а в системі прямого оподаткування – першу.

Причому відсоткова динаміка є позитивною і відбувалося лише збільшення частки ПДФО у загальній структурі податкових надходжень, на відміну від внутрішніх податків на товари і послуги, частка яких у загальній структурі зменшується.

ПДФО зараховувався до місцевих бюджетів у повному обсязі до 2011 року, з 2011 року у порядку розподілу між бюджетами відбулися зміни – табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Пропорції розподілу ПДФО

Місцеві бюджети	Надходження податку, що сплачується на відповідній території		
м. Київ	40 % у кошик власних доходів	60 % до Державного бюджету	
Міста обласного значення, районів, об'єднаних територіальних громад	З 2011 р.		
	власні доходи	бюджети областей	Державний бюджет
	60 %	15 %	25 %
	З 2022 р.		
	64 %	15%	21 %

Аналіз значення ПДФО для наповнення місцевих бюджетів показало, що в сукупності надходжень місцевих бюджетів за січень-серпень 2022 року найбільша частка припадає на ПДФО.

Надходження ПДФО до місцевих бюджетів протягом січня-серпня 2022 року завжди знаходились в додатному значенні. Це зумовлено, по-перше, зростанням відрахувань із зарплат військовослужбовців, по-друге, свою роль відіграло збільшення нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів із 60% до 64% з початку 2022 року [27].

ПДФО в серпні демонструє значний приріст (+41,1% або +7,1 млрд гривень порівняно із серпнем 2021 р.), що зумовлено підвищенням грошових виплат військовослужбовцям, чисельність яких значно зросла – рис. 1.5.

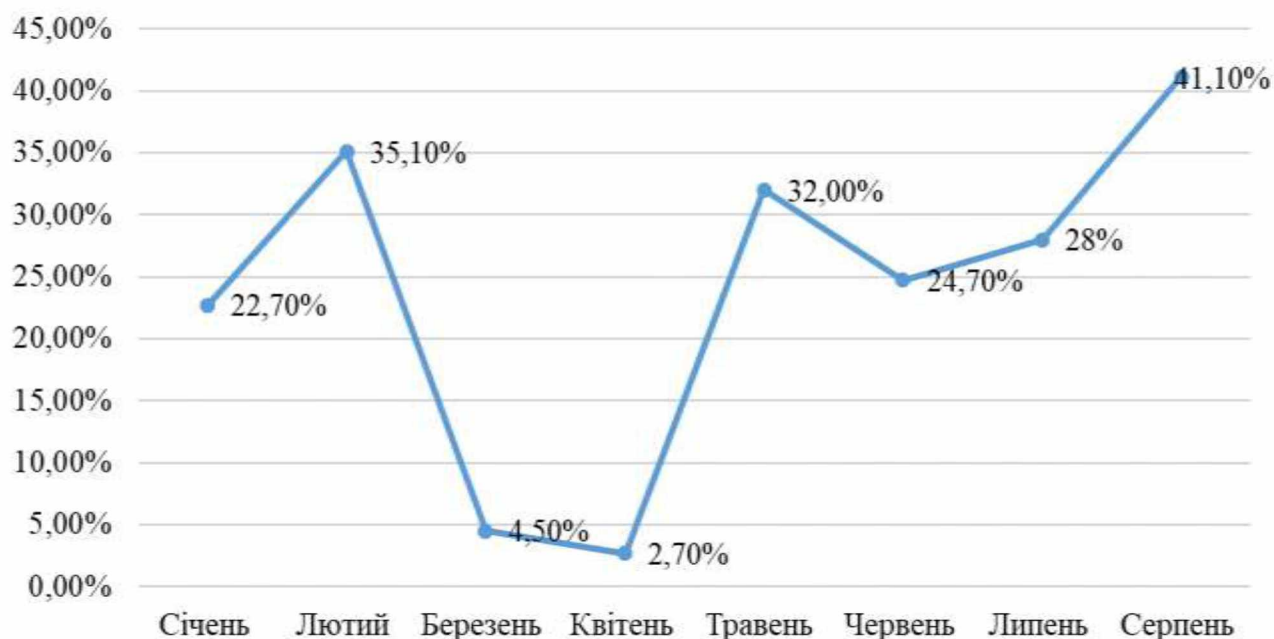

Рис. 1.5. Приріст надходжень ПДФО до місцевих бюджетів (січень 2022/січень 2021серпень 2022/серпень 2021)

В минулому році ж навпаки в серпні спостерігалось відносно зниження темпів надходжень ПДФО. А пікові виплати за цей період припадали на червень. Натомість в серпні 2022 року обсяг надходжень ПДФО сягнув рекордних показників в 24,4 млрд гривень в місяць [27].

Звісно, що це зумовлено значним зростанням грошових виплат військовослужбовцям. Розглядаючи помісячну динаміку надходжень ПДФО з грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, в розрізі 2018-2022 років, помітним з рекордне зростання таких надходжень, починаючи з березня 2022 року. Помітно, наскільки вагомим є ріст, порівняно із відповідними місяцями минулих років. А в серпні 2022 року цей показник сягнув майже 10 мільярдів гривень на місяць.

Натомість надходження ПДФО, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати значно знизилися, починаючи з березня 2022 року. Такі надходження досі нижче рівня 2021 року, але при цьому вони не впали до рівня 2020 року. Те ж саме стосується і

ПДФО з доходів платника податку інших ніж заробітна плата.

Отже, ПДФО є важливим бюджетоутворюючим елементом та має значний фіскальний потенціал [58]. Пріоритетними завданнями держави мають стати зменшення масштабів бідності та недопущення надмірної диференціації населення за доходами. Високий рівень нерівності в доходах та бідності спричиняють соціальну напругу і соціальні конфлікти. Їх наслідком (особливо в умовах політичної нестабільності) є збільшення економічних ризиків і зниження інвестиційної привабливості країни, що неминуче уповільнює темпи економічного зростання.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Облік заборгованості перед бюджетом регулюється законодавчими та нормативними документами. Умовно такі документи можна поділити на чотири групи:

1. Перша група документів (документи першого рівня) регламентує порядок ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності юридичними особами (Закони України). Наприклад, основним документом, який регулює порядок ведення обліку на підприємствах є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [40], який регулює систему ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, а також їх державне регулювання на підприємстві в цілому.

17.03.2022р. набрав чинності Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» №2120-IX від 15.03.2021р. (далі – Закон №2120-IX) [43]. Основні зміни в оподаткуванні ПДФО та військовим збором:

1. Збільшено перелік видів доходів, що не підлягають оподаткуванню ПДФО та ВЗ. Зокрема, до сукупного оподаткованого доходу не включається сума (або вартість) благодійної допомоги, що виплачена (надана)

благодійниками, у тому числі благодійниками – фізичними особами протягом дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану на користь: учасників бойових дій; працівників організацій, які залучаються та беруть безпосередню участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ, перебуваючи безпосередньо в районах проведення бойових дій та у період здійснення бойових дій, у порядку, встановленому законодавством, або на користь членів їхніх сімей; фізосіб, які мешкають (мешкали) на території населених пунктів, де проводяться (проводилися) бойові дії, та/або які вимушено покинули місце проживання у зв'язку з проведенням бойових дій у таких населених пунктах.

Виплати останнім категоріям на лікування та медичне обслуговування, не підлягатиме оподаткуванню ПДФО та ВЗ збором.

2. Не підлягає оподаткуванню ПДФО й військовим збором сума благодійної допомоги, що виплачена (надана) міжнародними благодійними організаціями фізособам, які мешкають у населених пунктах, на території яких проводяться (проводилися) бойові дії під час дії воєнного, надзвичайного стану, та/або вимушено покинули місце проживання (тимчасово переміщені особи), у зв'язку з форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили).

3. Не включається до оподаткованого доходу цільова або нецільова благодійна допомога, що надається платнику податку, який постраждав внаслідок збройної агресії російської федерації у період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану.

4. Фізичним особами за підсумками 2022 року надано право на податкову знижку в частині перерахованих ними сум коштів або вартості майна у вигляді пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям в розмірі, що не перевищує 16% суми його загального оподаткованого доходу такого звітного року.

У податковому законодавстві основні елементи податку на доходи фізичних осіб представлено у IV розділі ПКУ [33]. Статті 162 – 179 розкривають основні елементи податку. Розглянемо основні елементи податку

на доходи фізичних осіб.

Платниками податку на доходи фізичних осіб є: 1. Фізособи - резиденти, які отримують доходи як в Україні, так і іноземні доходи; 2. Фізособи - нерезиденти, які отримують доходи в Україні; 3. Податкові агенти [33].

ПКУ встановлено, що платниками податку не є нерезиденти, які отримують доходи з джерела їх походження в Україні і мають дипломатичні привілеї та імунітет, встановлені чинним міжнародним договором України, щодо доходів, які вони отримують безпосередньо від провадження дипломатичної чи прирівняної до неї діяльності [33].

Об'єкти оподаткування представлено у табл. 1.3

Таблиця 1.3

Об'єкти оподаткування доходів фізичних осіб

Об'єкти оподаткування доходів фізичних осіб-резидентів	Об'єкти оподаткування доходів фізичних осіб-нерезидентів
1. Загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід	1. Загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні
2. Доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання)	2. Доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання)
3. Іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України	

Базою оподаткування податком на доходи фізичних осіб є загальний оподатковуваний дохід - будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду [33]. Відповідно до п. 29.1 ст. 29 ПКУ обчислення суми податку здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку. Ставка податку стала уніфікованою і становить 18 %.

Проблемними питаннями є застосування податкових соціальних пільг на підприємствах. ПСП це можливість платників податків зменшити нарахований загальний місячний оподатковуваний дохід у вигляді зарплати [31]. Розміри ПСП залежать від розмірі прожиткового мінімуму для працездатної особи (з розрахунку на місяць), встановленого на 1 січня звітного податкового року

(рис. 1.6).

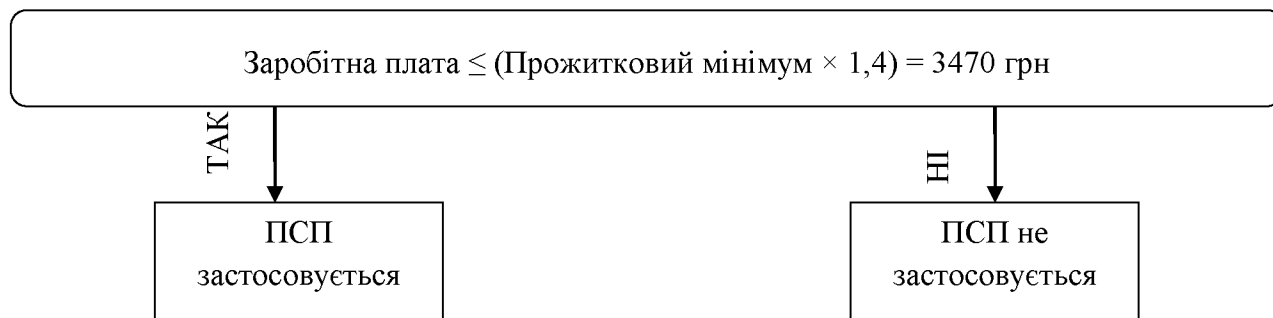

Рис. 1.6. Порядок застосування ПСП при нарахуванні ПДФО, 2022 р.

Види та розміри ПСП у 2022 році предсталено на рис. 1.7.

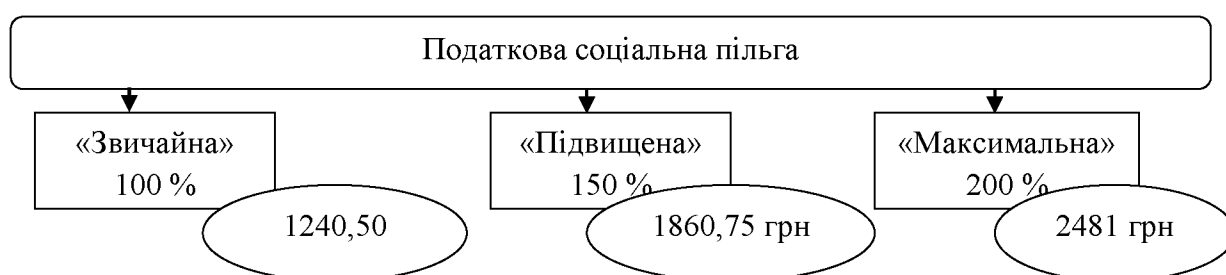

Рис. 1.7. Види та розміри ПСП у 2022 році

Розглянемо приклад застосування податкових соціальних пільг до заробітної плати працівників. Найбільш часто пільги мають особи з дітьми до 18 років.

Приклад. На підприємстві для застосування ПСП подано заяви від 3 осіб – Мартиненко Г. О., Василенко П. Р., Мартос П. Л. Ці особи мають 3 дітей до 18 років. До заяви прикладено документи – Свідоцтва про народження (табл. 1.4.).

Таблиця 1.4

Вихідна інформація про розрахунок ПСП (умовний приклад)

ППП працівників	Діти працівників	Документи, який підтверджує право на ПСП (Свідоцтво про народження)
Мартиненко Г. О.	Мартиненко Р. І., 5 років	ЕП 256398
	Мартиненко С. І., 8 років	ЕР 200300
	Мартиненко Т. І., 8 років	ЕР 200301
Василенко П. Р.	Василенко С. Р., 9 років	СН 250098
	Василенко П. Р., 11 років	ВР 589721
	Василенко А. Р., 13 років	СТ 698013
Мартос П. Л.	Мартос В. І., 13 років	ОН 510098
	Мартос А. І., 10 років	МР 721013

	Мартос С. І., 9 років	КТ 013698
--	-----------------------	-----------

Розрахунки представлено у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Розрахунок ПДФО, ПСП, ВЗ та суми до видачі

Прізвище, ініціали	Посада	Нарахована зарплата	Підстава для застосування ПСП	ПДФО	ВЗ	До виплати
Мартиненко Г. О.	Різно-робоча	7500	3 дітей віком до 18 років (ПСП 100%)	737,1	112,5	6650,4
				Розрахунок: ПДФО: $7500 - (1135 \cdot 3) \cdot 18 \% = 737,10$ ВЗ = $7500 \cdot 1,5 \% = 112,50$ До виплати: $7500 - 737,10 - 112,50 = 6650,40$		
Василенко П. Р.	Різно-робоча	8100		845,1	121,5	7133,4
				Розрахунок: ПДФО: $8100 - (1135 \cdot 3) \cdot 18 \% = 845,10$ ВЗ = $8100 \cdot 1,5 \% = 121,50$ До виплати: $8100 - 845,10 - 121,50 = 7133,40$		
Мартос П. Л.	Курер	6010		468,9	90,15	5450,95
				Розрахунок: ПДФО: $6010 - (1135 \cdot 3) \cdot 18 \% = 468,9$ ВЗ = $6010 \cdot 1,5 \% = 90,15$ До виплати: $8100 - 468,9 - 90,50 = 5450,95$		

3. Третя група документів (третій рівень) - це нормативні акти і методичні рекомендації з питань ведення бухгалтерського обліку. Наприклад, Методрекомендації по застосуванню реєстрів бухобліку, Положення про документальне забезпечення записів у бухобліку, Правила подання платником ПДФО документів для отримання (застосування) ПСП, на яку він має право згідно з ПКУ, Порядок про заповнення та подання Розрахунку з ПДФО і ЄСВ.

Другим актуальним питанням є об'єднання звітності з ПДФО та ЄСВ (далі – Розрахунок з ПДФО та ЄСВ). На сьогодні даний об'єднаний звіт поєднав між собою форму Д4 та 1 ДФ.

Приклад . Працівник хворів з 20 січня по 4 лютого 2021 року (16 к. дн). В лютому роботодавець зробив розрахунок за лікарняним листом: лікарняні працівника за 01 становлять 2000 грн, а за 02 – 1000 грн. Зарплата працівника за 01 – 3000 грн, а за 02 7000 грн.

Зарплата у січні менше 6000 грн, доплату до МЗП у січні не проводили. Лікарняні роботодавець виплатив у квітні 2021 року. Зарплата працівника за березень і за квітень становить по 11000 грн (для 4ДФ). Перехідні виплати представлені у табл. 1.6, 1.7, 1.8.

Таблиця 1.6

4ДФ за лютий I квартал

1	2	3а	3	4а	4	5а	5	6
1	1111111111	$7000 + 3000 = 10000$	7000	1800	1260	150	105	101

Таблиця 1.7

4ДФ за березень I квартал

1	2	3а	3	4а	4	5а	5	6
1	1111111111	11000	11000	1980	$1980 + 540 = 2520$	165	$165 + 45 = 210$	101

Таблиця 1.8

4ДФ за квітень II квартал

1	2	3а	3	4а	4	5а	5	6
1	1111111111	11000	$11000 + 3000 = 14000$	1980	1980	165	165	101

За наведеним прикладом: усього за 3 міс дохід склав 32000 грн, ПДФО 5760 грн, ВЗ 480 грн.

4. Четверта група документів (четвертий рівень) – робочі документи підприємства: Статут, облікову політику, робочий план рахунків, розроблені форми первинних документів.

На час написання кваліфікаційної роботи відбулося вторгнення росії на територію України, тому введено військовий стан та низку нормативних документів у сфері податків, кредитів та трудового законодавства.

У табл. 1.9. узагальнимо основні зміни у трудовому законодавстві, оскільки вони безпосередньо пов'язані з темою кваліфікаційної роботи.

В умовах воєнного стану, у зв'язку зупиненням та/або істотним скороченням роботи бізнесу, велика кількість працівників втратила дохід

повністю або частково.

Таблиця 1.9

Основні зміни у трудовому законодавстві під час військового стану

Елементи законодавства	Зміни
Трудовий договір	- форма документу (усна/письмова) - за згодою сторін
випробувальний термін	для будь-якої категорії працівників (можливий)
підстава укладання строкових договорів	на період дії воєнного стану (на період заміщення тимчасово відсутнього працівника)
Переведення на іншу посаду/роботу тощо	- без згоди працівника, при цьому заробітна плата зберігається не нижче середнього на попередній посаді або місці роботи. - за згодою працівника, якщо переведення на іншу роботу передбачає роботу в іншій місцевості з активними бойовими діями.
Зміна істотних умов праці	2-х місячний строк попередження - не застосовується
Розірвання трудового договору за ініціативою працівника	без 2-тижневого строку попередження
Звільнення за ініціативою роботодавця	можливий в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (виняток – перебування у декретній відпустці. Необхідно врахувати, що дата звільнення тотожна першому робочому дню, наступному за днем закінчення лікарняного або ж відпустки
Час роботи	нормальна тривалість - до 60 год. на тиждень, скорочена - до 50 год
	робочий тиждень - 5 або 6 днів
	напередодні святкових і неробочих днів не скорочується на одну годину
Час відпочинку	напередодні вихідних днів при 6-денному робочому тижні не обмежується максимальна тривалість робочого дня
	щотижневий допускається скорочувати до 24 годин
Оплата праці	святкові і неробочі дні у разі їх збігу з вихідним днем не переносяться
	- може бути призупинена у разі неможливості виплати через воєнні дії
	- обов'язок роботодавця - вжити всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівника на своєчасне отримання заробітної плати
	звільнення від відповідальності не звільняє від обов'язку виплати заробітної плати
	момент виплати - відновлення діяльності підприємства (замість - відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність)

У поточній ситуації є важким тягарем для роботодавців є існуюче на сьогодні податкове навантаження на заробітну плату (18% ПДФО, 1,5% військовий збір та 22% ЄСВ), що змушує їх скорочувати фонд оплати праці шляхом зменшення персоналу та/або робочого часу та відмовлятися від найму

нових працівників [7]. Це є гальмівним фактором відновлення економіки.

Для підтримки як працівників, так і роботодавців з боку держави зареєстровано у ВРУ законопроект №7406 [44]. Основна ідея - введення прогресивної ставки оподаткування доходів, нарахованих платнику у формі зарплати у зв'язку з трудовими відносинами - рис. 1.8:

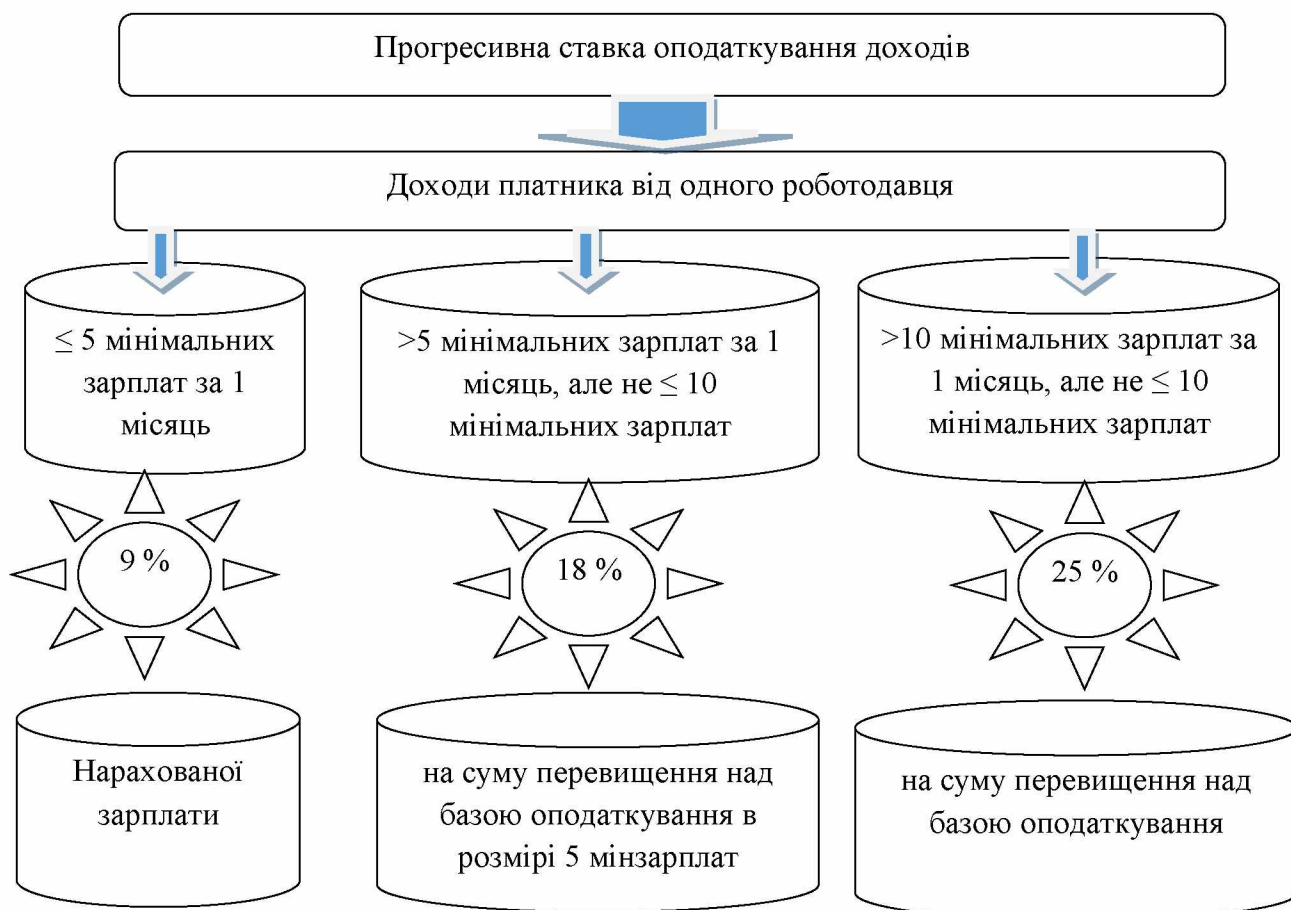

Рис. 1.8. Прогресивна ставка оподаткування доходів (згідно проекту № 7406)

Його прийняття, на думку законотворців, зменшить податкове навантаження на заробітну плату і забезпечить істотну підтримку роботодавців та працівників в умовах воєнного часу, що сприятиме відновленню економіки, а також стимулює покращенню соціально-економічній ситуації в країні [12].

Запроваджені зміни - це лише антикризові (миттєві) заходи, які ефективно працюють протягом нетривалого часу. Після завершення війни та стабілізації ситуації вони стануть шкідливими, ніж корисними. А тому після досягнення поставлених цілей - відновлення ділової активності та зниження рівня безробіття, держава має повернутись до постійної посткризової моделі оподаткування.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Господарська діяльність будь-якого сільськогосподарського підприємства (товариства, фермерського, кооперативу) пов'язана з виробництвом, переробкою та реалізацію сільгосппродукції, допоміжної продукції, надання окремих видів послуг та ін.

Досліджуваним підприємством є суб'єкт підприємницької діяльності – приватна агрофірма «ХХХ» (далі – ПАФ «ХХХ»), яке знаходиться за адресою: ХХХ, Кременчуцький район, Полтавська область.

Підприємство функціонує, дотримуючись вимог чинної нормативної бази, зокрема Конституції України, Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, інших законодавчих актів. Основним внутрішнім документом є Статут.

Згідно Статуту ПАФ «ХХХ» мета діяльності виражається як отримання прибутку від виробництва та реалізації продукції, робіт, послуг як фізичним, так і юридичним особам.

Досягнення мети діяльності ПАФ «ХХХ» забезпечується здійсненням наступних видів діяльності:

- а) вирощування продукції рослинництва та тваринництва, її заготівля, переробка;
- б) надання робіт та послуг в сільському господарстві;
- в) заготівля шляхом закупки сільгосппродукції (рослинництва) у населення, селянсько-фермерських господарств та інших підприємств за готівковий та безготівковий розрахунок.

За даними фінансової звітності ПАФ «ХХХ» проаналізуємо структуру і динаміку фінансових результатів його діяльності (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Формування, структура та динаміка фінансових результатів**ПАФ «XXX» за 2019 – 2021 рр.**

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р у % до 2019 р.
	сума, тис. грн	пито- ма вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)	21156	x	19179	x	25557	x	120,8
Операційні витрати у тому числі:	19271	100,0	15844	100,0	17068	100,0	88,6
а) собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	15711	81,5	12822	80,9	12800	75,0	81,5
б) адміністративні витрати	3066	15,9	2717	17,1	3660	21,4	119,4
в) витрати на збут	239	1,2	95	0,6	448	2,6	187,4
г) інші операційні витрати	255	1,3	210	1,3	160	0,9	62,7
Валовий прибуток	5445	x	6357	x	12757	x	234,3
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (робіт, послуг)	x	25,7	x	33,1	x	49,9	x
Інші операційні доходи	513	x	369	x	993	x	193,6
Фінансовий результат від операційно діяльності	2398	x	3704	x	9482	x	395,4
Фінансові та інвестиційні доходи	0	x	0	x	4	x	x
Фінансові та інвестиційні витрати	1326	x	1207	x	1072	x	80,8
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	1072	x	2497	x	8414	x	784,9
Чистий фінансовий результат	1072	x	2497	x	8414	x	784,9
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (робіт, послуг)	x	5,1	x	13,0	x	32,9	x
У % до валового прибутку	x	19,7	x	39,3	x	66,0	x

За даними табл. 2.1 у звітному році порівняно з базовим чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг) збільшився у 2,2 рази. Випереджальне зростання чистого доходу порівняно зі зниженням собівартості реалізованої продукції (на 18,5 %) зумовило збільшення валового прибутку у 3,3 рази. Частка валового прибутку в чистому доході підвищилася з 25,7 до 49,9 %.

У структурі операційних витрат частка собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) зменшилася з 81,5 до 75,0 %. За іншими їх видами спостерігається збільшення частки: адміністративних витрат з 15,9 % до 21,4 %, витрат на збут з 1,2 % до 2,6 %.

Прибуток від операційної діяльності збільшився у 5 раз, а прибуток до оподаткування – у 8,8 раз. У зв'язку з тим, що підприємство сплачує єдиний податок 4 групи, чистий прибуток співпадає із сумою фінрезультату до оподаткування. У базовому році частка чистого прибутку в чистому доході від реалізації продукції становила 5,1 %, у валовому прибутку – 19,7 %. У звітному році частка чистого прибутку ПАФ «ХХХ» у чистому доході склала 32,9 %, у валовому прибутку – 66 %.

Таким чином, у цілому спостерігається позитивна динаміка показників фінансових результатів діяльності ПАФ «ХХХ» - рис. 2.1.

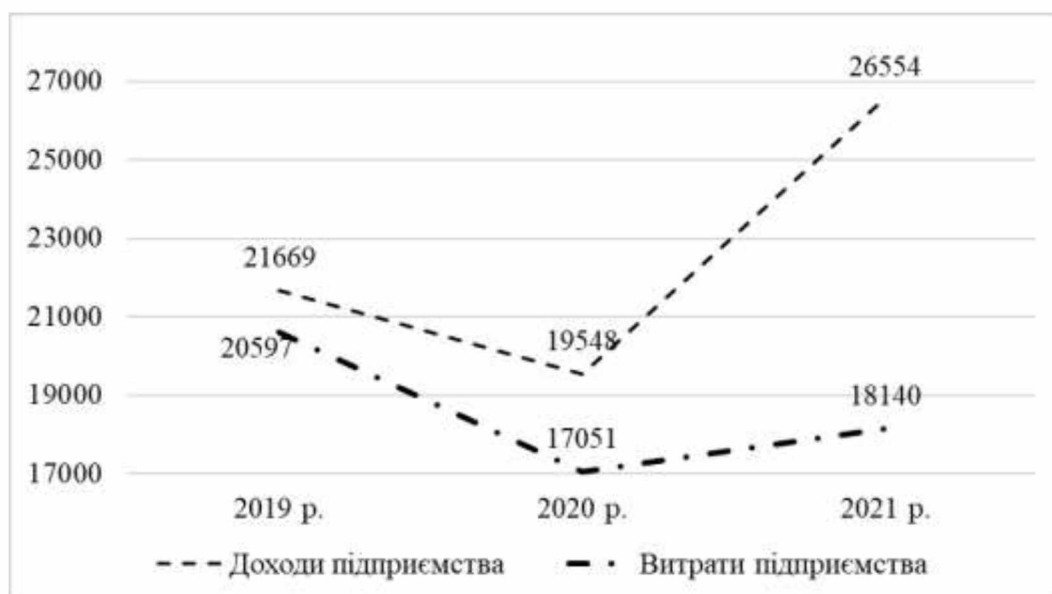

Рис. 2.1. Динаміка доходів, витрат діяльності ПАФ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр., тис. грн.

Тому проаналізуємо у табл. 2.2 динаміку та структуру доходу від реалізації (без непрямих податків). Загальна сума доходів від реалізації зросла на 4 млн 346,9 тис. грн, або на 21,7 % за рахунок продажу пшениці у 19,8 рази, ярого ячменю у 3,7 рази, проса у 105 рази, соняшник у 19,3 рази, меду

натурального у 3,8 рази. Зниження доходу відмічено по кукурудзі на зерно на 73 % та сої на 45,4 %.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції ПАФ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр.

Вид продукції	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	сума, тис. грн.	у % до суми	сума, тис. грн.	у % до суми	сума, тис. грн.	у % до суми	абсо- лютне, (+;-)	від- носне, %
Пшениця	178,1	0,9	4907,6	26,9	3524,4	14,5	+3346,3	У 19,8 р.
Ячмінь ярий	110,2	0,6	239,6	1,3	406,8	1,7	+296,6	У 3,7 р.
Кукурудза на зерно	11389,9	56,9	4109,8	22,5	3077,4	12,6	-8312,5	-73,0
Гречка	-	-	-	-	997,6	4,1	+997,6	х
Просо	14,2	0,1	-	-	1505	6,2	+1490,8	У 105 р.
Соя	7776,5	38,8	5604,1	30,7	4243,9	17,4	-3532,6	-45,4
Соняшник	548	2,7	3347	18,4	10566,4	43,3	+10018,4	У 19,3 р.
Вівці	-	-	5,3	0,0	1,9	0,0	+1,9	х
Мед натуральний	14,4	0,1	22,6	0,1	54,8	0,2	+40,4	У 3,8 р.
Разом	20031,3	100,0	18236	100,0	24378,2	100,0	+4346,9	+21,7

У структурі доходів ПАФ «ХХХ», за рахунок зміни у структурі продукції, у 2019 році переважала частка кукурудзи на зерно 56,9 %, у 2020 році сої – 30,7 %, у 2021 році соняшнику – 43,3 %.

Відповідно до вимог Закону України про бухгалтерський та фінансовий звітність, на ПАФ «ХХХ» сформовано Наказ № 1 «Про облікову політику» від 01.01.2020 р., яким затверджено облікову політику підприємства, яка встановлює принципи, методи та процедури, що використовуються для складання фінансової звітності.

ПАФ «ХХХ» є платником як загальнодержавних, так і місцевих податків, веде окремий облік, в якому відбувається групування інформації про базу оподаткування, визначення показників усіх форм податкової звітності. 13.04.2000 р. агрофірму взято на облік як платник податків у Головному Управлінні ДПС у Полтавській області, Глобинська ДПА, ідентифікаційний номер 44057192.

ПАФ «XXX» є підприємством, яке виробляє сільськогосподарську продукцію, має в оренді сільськогосподарські угіддя та доходи від реалізації продукції власного виробництва становить більше 75 % у структурі загальних доходів. Це є підставою для перебування досліджуваного підприємства на спрощеній системі обліку, звітності та оподаткування, а саме єдиний податок 4 групи.

Організація бухгалтерського обліку розрахунків з бюджетом за податками ПАФ «XXX» – це специфічний елемент облікової політики, оскільки формує інформацію щодо розрахунків за податками, як у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, так і для цілей податкового законодавства та складання податкової звітності. Головним фактором правильності ведення бухгалтерського обліку розрахунків з бюджетом за податками ПАФ «XXX» є чітко визначена організація бухгалтерського обліку, що впливає на об'єктивність та достовірність розкриття інформації у фінансовій та податковій звітності.

Податкова звітність ПАФ «XXX» є кінцевою стадією організації бухгалтерського обліку розрахунків з бюджетом за податками згідно з податковим законодавством, так як і фінансова звітність – організації бухгалтерського обліку підприємства. При формуванні Наказу про облікову політику ПАФ «XXX» доцільно виокремити розділ «Облік розрахунків з бюджетом за податками та платежами», який буде мати підрозділи:

1. Нормативна база.
2. Загальна інформація.
3. Облік податку на додану вартість.
4. Облік податку на прибуток.
5. Облік акцизного податку.
6. Облік податку на доходи фізичних осіб.
7. Облік інших податків та зборів.

Поетапна організація облікового процесу розрахунків з бюджетом за податками у податковому обліку ПАФ «XXX» представлено на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Послідовність організації облікового процесу щодо розрахунків з бюджетом за податками та платежами

Для правильності бухгалтерського обліку розрахунків з бюджетом за податками та платежами необхідно: організувати облік розрахунків з бюджетом за податками згідно з чинним законодавством; визначити об'єкти обліку розрахунків з бюджетом за податками; оцінити стан бухгалтерського обліку цих об'єктів та вибір елементів облікової політики (принципи, методичні прийоми і процедури); організувати облік розрахунків з бюджетом за податками згідно з Податковим кодексом України; визначити методику розрахунків податків; запровадити податкові розрахункові таблиці, первинні документи, які забезпечать достовірність та правильність оформлення податкової звітності; реагувати на зміни податкового законодавства.

Отже, при формування облікової політики ПАФ «XXX» щодо обліку розрахунків з бюджетом доцільно врахувати порядок обліку та звітності в

оподаткуванні відповідними податками в залежності від характеру та специфіки діяльності, галузевих особливостей ПАФ «XXX», визначених відповідно до положень Податкового кодексу України.

2.2. Облік оподаткування доходів фізичних осіб та відображення інформації у звітності

Інформаційна функція є однією з основних у бухгалтерського обліку. Будь-яка підприємницька діяльність пов'язана з витратами на оплату праці, нарахуванням та сплатою податків та зборів з неї.

Охарактеризуємо облікові аспекти розрахунків з оплати праці та утримань з неї. У ПАФ «XXX» належно організована праця облікових працівників та її оплата, що сприяє одержанню неупередженої економічної інформації щодо обліку розрахунків за виплатами працівникам.

За 2021 рік середньооблікова чисельність штатних працівників ПАФ «XXX» становила 41 особу.

На підприємстві діють внутрішні нормативні документи, які є додатками Колективного договору: Положення про оплату праці працівників ПАФ «XXX», Положення про виплату винагороди працівникам за підсумками роботи підприємства за півріччя/рік, Положення про надання матеріальної допомоги працівникам ПАФ «XXX».

Документальне оформлення утримання податку на доходи фізичних осіб та військового збором у ПАФ «XXX» пов'язане з формуванням Розрахунково-платіжної відомості.

Розрахунково-платіжна відомість, яка використовується для нарахувань заробітної плати за фактично відпрацьований час, відпуски, лікарняних, премій, матеріальна допомога; утримань податку на доходи фізичних осіб, військового збору, аліментів, профспілкових внесків; розрахунок заробітної плати до видачі. Зведена відомість по розрахунках з персоналом по оплаті праці

узагальнює дані всіх розрахунково-платіжних відомостей.

В окремі графи розділу «Нараховано» (табл. 2.3) заносяться суми виплат працівникам ПАФ «ХХХ»: нарахована основна і додаткова заробітна плати за видами на основі відповідних первинних документів. Після розрахунку загальної суми нарахованого доходу за місяць, додають (віднімають) суму заборгованості на початок місяця.

Таблиця 2.3

**Приклад сформованої Розрахунково-платіжної відомості у частині
нарахувань**

П о с а д а	Дата		Нарахована заробітна плата				Нараховано на підставі листа непрацездатності за рахунок коштів	
							роботодавця	соцстраху
	прийняття на роботу	звільнення з роботи	січень	лютий	березень			
					за першу поло- вину місяця (аванс)	за другу поло- вину місяця	оплата перших 5 днів тимчасової непрацездат- ності	допомога по тим- часовій непраце- здатності
А	17.04.2015		28188,6	26500,1	14500	13502,8		
Б	10.10.2012		26321,1	26445,4	13200	11759,9	11345,25	1538,1
В	15.08.2017		25728,7	25587,2	12600	11780,3	1017,1	
Г	10.10.2017		22470,5	22522,6	11200	11288,4		
Д	23.06.2010		15323,5	15295,8	12600	2738,55		
Е	12.12.2017		8378,35	8256,85	3500	4415,25		
Є	14.10.2010		5378,35	5256,85	4346,27	5123,06		

У розділі «Утримано та виплачено» (табл. 2.4) в окремих графах записують видану із каси заробітну плату за другу половину місяця і аванс в рахунок оплати праці ПАФ «ХХХ».

Підставою для цих записів є звіти касира ПАФ «ХХХ» і платіжні відомості.

Із оплати праці утримують податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, виплати по виконавчих листах, своєчасно повернуті суми підзвітними особами та інші утримання, що передбачено чинним законодавством.

Таблиця 2.4

**Приклад сформованої Розрахунково-платіжної відомості у частині
утримань**

ПДФО			ВЗ			Усього до сплати		
січень	лютий	березень	січень	лютий	березень	січень	лютий	березень
5073,95	4770,02	5040,51	422,83	397,50	420,04	22691,82	21332,60	22542,27
4737,80	4760,17	6811,79	394,82	396,68	567,65	21188,50	21288,53	30463,82
4631,16	4605,69	4571,52	385,93	383,81	380,96	20711,56	20597,66	20444,87
4044,68	4054,06	4047,91	337,06	337,84	337,33	18088,71	18130,65	18103,16
2758,22	2753,24	2760,94	229,85	229,44	230,08	12335,38	12313,09	12347,53
1508,10	1486,23	1424,75	125,68	123,85	118,73	6744,57	6646,76	6371,78
968,10	946,23	1704,48	80,68	78,85	142,04	4329,57	4231,76	7622,81

Виплата заробітної плати зазначається у сформованому документі «Виплата зарплати», яка є печатною формою «Платіжна відомість».

Для перерахування заробітної плати працівникам ПАФ «ХХХ» надає банку реєстр зарахування на картрахунки працівників коштів, платіжне доручення на сплату податків, зборів, обов'язкових платежів, платіжне доручення на перерахування зарплати. Заробітна плата виплачується працівникам ПАФ «ХХХ» шляхом перерахунку сум заробітної плати на зарплатні картки, обслуговуючий банк АТ «Райффайзен Банк Аваль» м. Полтава. Для цього укладено договір між ПАФ «ХХХ» та АТ «Райффайзен Банк Аваль» про розрахунково-касове обслуговування щодо видачі заробітної плати з платіжних карток.

Для ПАФ «ХХХ» особливого значення набуває правильне відображення обліку податків на рахунках бухгалтерського обліку.

Облік розрахунків за податками та платежами у ПАФ «ХХХ» ведуть на рахунку 64. Основними видами податків є ПДВ (рахунок 641, 643 та 644 – при використанні авансових платежів), єдиний податок 4 групи (641), екологічний податок (641), ПДФО (641), військовий збір (642) та інші.

На рис. 2.3 представлено динаміку заборгованості за розрахунками з бюджетом.

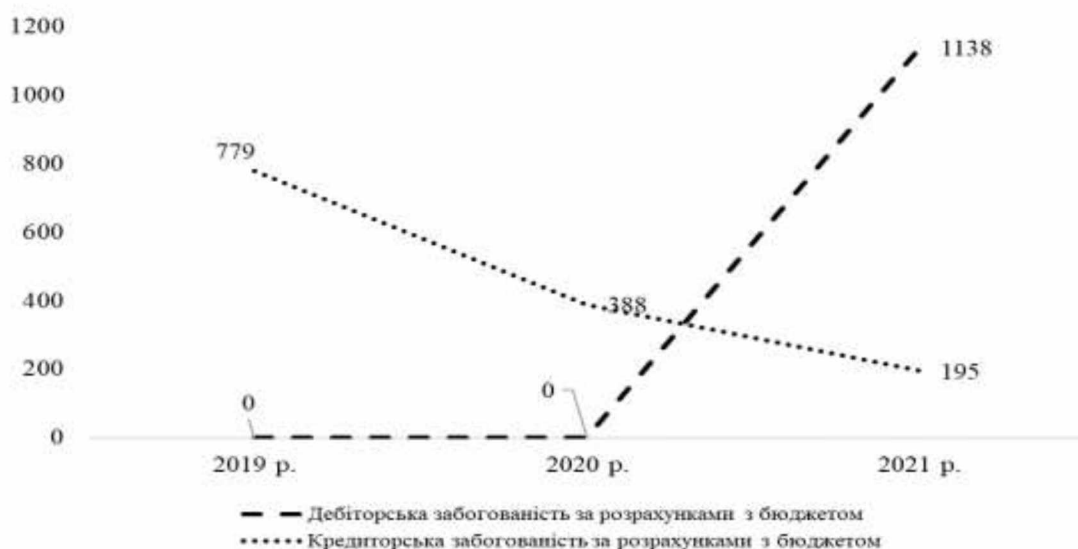

Рис. 2.3. Динаміка заборгованості ПАФ «ХХХ» за розрахунками з бюджетом за 2019-2021 рр., тис. грн.

Як ілюструють дані рисунку у ПАФ «ХХХ» на кінець 2021 року переважає дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом – 1 млн 138 тис. грн, крім того кредиторська заборгованість перед бюджетом ПАФ «ХХХ» має тенденцію до зниження з 779 тис. грн у 2019 році до 195 тис. грн. у 2021 році.

У табл. 2.5 на підставі даних Звіту про рух грошових коштів проаналізуємо динаміку розрахунків ПАФ «ХХХ» за розрахунками з бюджетом.

Таблиця 2.5

Динаміка розрахунків з бюджетом ПАФ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр.

Види витрачань грошових коштів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Витрачання на оплату:								
зобов'язань з податків і зборів	4612	100,0	5332	100,0	5231	100,0	+619	+13,4
з них з ПДВ	2329	50,5	3010	56,5	2501	47,8	+172	+7,4
з інших податків і зборів	2283	49,5	2322	43,5	2730	52,2	+447	+19,6

Аналіз витрачання грошових коштів на сплату податків та зборів ПАФ «ХХХ» встановлено, що у 2021 році проти 2019 роки, сума перерахованих податків та зборів зросла на 619 тис. грн, або на 13,4 %. У структурі розрахунків вагому частку складає сплата ПДВ – 50,5 %, 56,5 %, 47,8 %, сума перерахованого ПДВ зросла на 172 тис. грн, або на 7,4 %, інших податків та зборів на 447 тис. грн, або на 19,6 %.

Облік у системі оподаткування ПАФ «ХХХ» ведеться з метою формування своєчасної, повної й достовірної інформації про здійснені господарські операції платником податків протягом звітного податкового періоду з метою оподаткування, а також забезпечення користувачів інформацією для контролю за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю перерахування податків і зборів до відповідних бюджетів.

Платником податку на доходи фізичних осіб ПАФ «ХХХ» є працівники підприємства, які отримують доходи у вигляді заробітної плати та інших виплат.

Тоді як податковим агентом щодо податку на доходи фізичних осіб є юридична особа – ПАФ «ХХХ», яка зобов'язана нараховувати, утримувати та сплачувати податок, передбачений ПКУ, до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи з доходів, що виплачуються такій особі, вести податковий облік, подавати податкову звітність державним фіскальним органам та нести відповідальність за порушення його норм.

Базою оподаткування у ПАФ «ХХХ» є загальний оподатковуваний дохід – будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.

У разі використання права на податкову соціальну пільгу базою оподаткування є чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається за формулою:

$$C \text{ ч.р.} = \text{ЗОД} - \text{ПСП}, \quad (2.1)$$

де С ч. р.- чистий річний оподатковуваний дохід;

ЗОД - загальний оподатковуваний дохід;

ПСП – податкова знижка такого звітного року.

За особливими правилами визначається база оподаткування ПДФО при отриманні доходів у будь-якій не грошовій формі та для коштів, надміру витрачених платником податку на відрядження або під звіт і не повернутих у встановлені законодавством строки. Зазначимо, що у 2020 році виплат у негрошовій формі ПАФ «XXX» не здійснювало.

У цих випадках базою оподаткування ПДФО є вартість такого доходу, розрахована за звичайними цінами, правила визначення яких встановлені ПКУ, помножена на коефіцієнт, який обчислюється за формулою:

$$K = 100 : (100 - Cп), \quad (2.2)$$

де К - коефіцієнт;

Сп - ставка податку, встановлена для таких доходів на момент їх нарахування.

Схематично правило визначення база оподаткування доходів у формі заробітної плати представлено на рис. 2.4.

База оподаткування доходів від зарплати	=	Нарахована заробітна плата	-	Сума податкової соціальної пільги (за її наявності)
--	---	-------------------------------	---	--

Рис. 2.4. База оподаткування доходів у формі заробітної плати

У своїй діяльності частою практикою для ПАФ «XXX» є розрахунок виплат доходів за цивільно-правовими договорами за виконання робіт (надання послуг). Базою оподаткування при нарахуванні таких доходів тотожна нарахованій сумі винагороди:

$$Б = Д - В, \quad (2.3)$$

де Б - база оподаткування при нарахуванні доходів;

Д - чистий оподатковуваний дохід, тобто різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка у грошовій та не грошовій формі);

В - документально підтверджені витрати, які пов'язані з господарською діяльністю такої фізичної особи - підприємця.

Для вивчення теми оподаткування доходів фізичних осіб важливе

значення має питання застосування податкової соціальної пільги. Податкова соціальна пільга – сума, на яку платник податку з доходів фізичних осіб має зменшити суму свого загального місячного оподаткованого доходу у вигляді заробітної плати. ПСП застосовується до нарахованого місячного доходу платника податку у вигляді заробітної плати винятково за одним місцем його нарахування (виплати). Для надання ПСП працівник подає Заяву про її застосування соціальної пільги, де вказують працедавця, працівника, ідентифікаційний код працівника, посаду працюючого.

На рис. 2.5 представлено порядок оподаткування доходів фізичних осіб у частині заробітної плати у 2022 році.

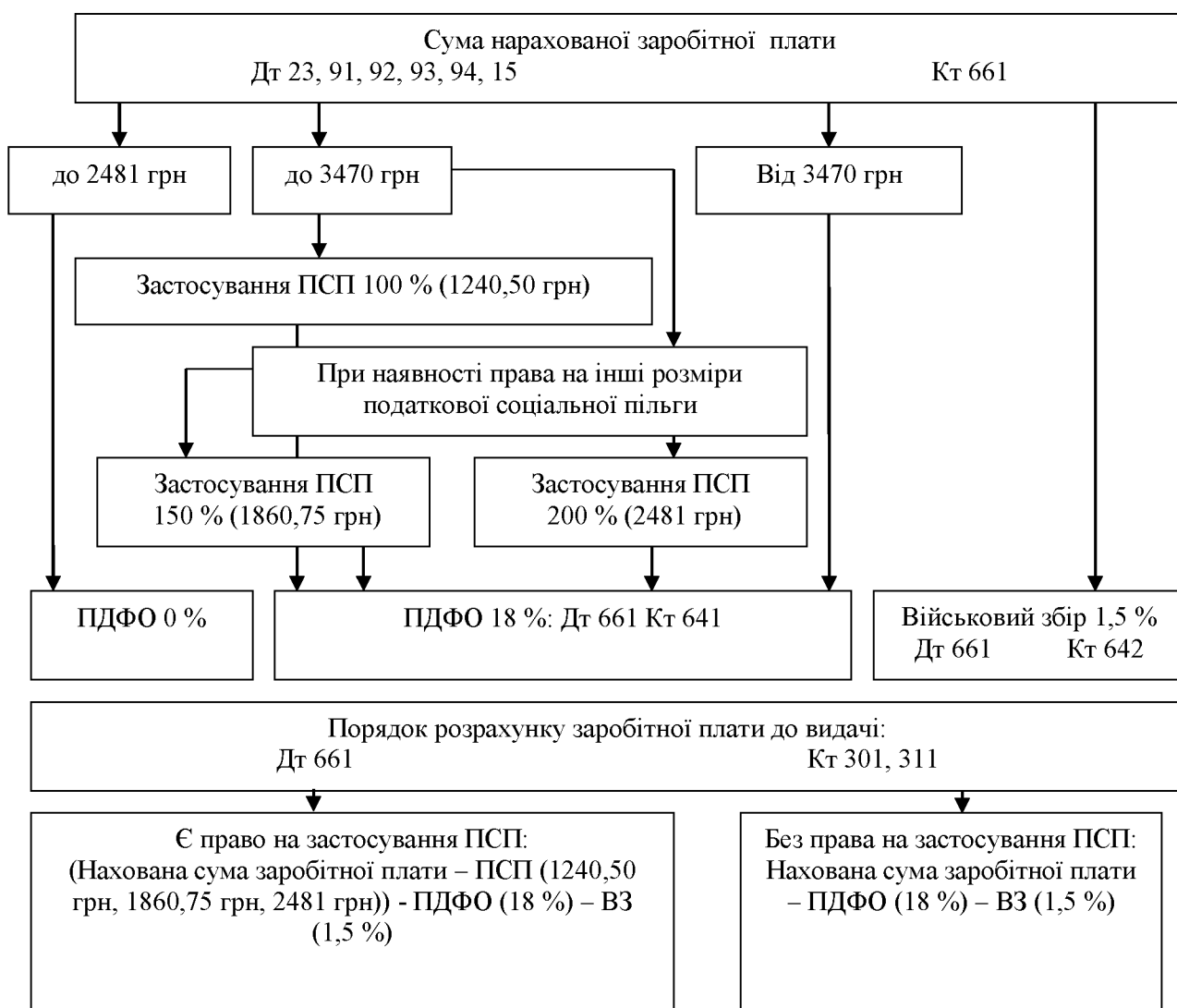

Рис. 2.5 Порядок оподаткування доходів фізичних осіб у частині заробітної плати, 2022 р.

Податок на доходи фізичних осіб ПАФ «ХХХ» підлягає сплаті (перерахуванню) під час виплати оподатковуваного доходу платіжним дорученням. Платіжні доручення від платника установа банку, що його обслуговує, приймає протягом часу, визначеного в договорі банківського рахунку. Строки перерахування податку на доходи фізичних осіб представлено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Строки сплати податку на доходи фізичних осіб та військового збору
залежно від порядку виплати (нарахування) доходу**

Строк виплати	ПДФО, ВЗ
Виплата заробітної плати за першу (аванс) і другу половину місяця	
Гроші отримані з банківського рахунку	Одночасно з отриманням грошей у банку
Гроші перераховані в безготівковій формі на рахунок працівника	Одночасно з перерахуванням грошей на рахунок
Виплата готівкою з каси	Протягом трьох банківських днів з дня, наступного за днем виплати
Виплата в натуральній формі	
Несвоєчасна виплата заробітної плати	
Зарплата нарахована, але не виплачена	Протягом 30 к.д., наступних за останнім днем місяця, в якому нарахована зарплата

Досить тісно пов'язане питання утриманням ПДФО із військовим збором. Платниками ВЗ для ПАФ «ХХХ» є працівники підприємства; податковим же агентом виступає досліджуване підприємство. Об'єктом оподаткування ВЗ є загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід, який підлягає оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб.

Ставка військового збору становить 1,5 % від об'єкта оподаткування. ВЗ у ПАФ «ХХХ» обліковують на субрахунку 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами».

Відображення на рахунках обліку утримань з зарплати наведено у табл. 2.7.

ПАФ «ХХХ» для здійснення діяльності орендують земельні паї у фізичних осіб. З фізособами договір оренди земельного паю ПАФ «ХХХ» укладає у письмовій формі. Типову форму договору оренди земельної частки (паю) затверджено наказом Держкомзему «Про затвердження форми Типового

договору оренди земельної частки (паю)» від 17.01.2000 № 5. При цьому орендну плату за землю справляють як у грошовій, так і в натуральній формі.

Таблиця 2.7

**Бухгалтерські проведення операцій утримання й сплати ПДФО та
військового збору**

Економічний зміст операції та документальні підстави для відображення в бухгалтерському обліку	Кореспонденція		Сума, грн
	дебет	кредит	
1. Виписка банку (ВП) з поточного рахунка ПАФ «ХХХ» в національній валюті:			
– платіжне доручення (ПД); перераховано ПДФО із зарплати працівників ПАФ «ХХХ» за березень 20... р.;	641	311	6112,54
– платіжне доручення (ПД); перераховано ВЗ р із зарплати працівників ПАФ «ХХХ» за березень 20... р.	642	311	667,03
2. Розрахунково-платіжна відомість (зведена) ПАФ «ХХХ» за березень 20... р.:			
1) утримано ПДФО:			
а) із заробітної плати;	661	641	5600,46
б) із суми оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок коштів ПАФ «ХХХ»;	661	641	425,22
в) із лікарняних;	663	641	96,86
2) утримано ВЗ:			
а) із заробітної плати;	661	642	623,52
б) із суми оплати перших п'яти днів лікарняних, що здійснюється за рахунок коштів ПАФ «ХХХ»;	661	642	35,44
в) із лікарняних	663	642	8,07
ВБ з поточного рахунка ПАФ «ХХХ» у національній валюті:			
– ПД;			
перераховано ПДФО із зарплати за березень 20... р. та із суми лікарняних за перші 5 днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок коштів ПАФ «ХХХ»;	641	311	6025,68
– ПД;			
перераховано ВЗ із зарплати за березень 20... р. та із суми оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок коштів ПАФ «ХХХ»	642	311	658,96
11. ВП з поточного рахунку ПАФ «ХХХ» для зарахування страхових коштів:			
– ПД; перераховано ПДФО із суми допомоги з тимчасової непрацездатності	641	313	96,86
– ПД; перераховано військовий збір із суми допомоги з тимчасової непрацездатності	642	313	8,07

Розмір орендної плати за пай ПАФ «ХХХ» визнає за домовленістю з орендодавцем і зазначається у договорі у відсотках від нормативно-грошової оцінки землі, але не менше - 3% вартості земельної частки (паю).

Об'єкт оподаткування ПДФО визначається з розміру орендної плати,

встановленої у договорі. Суму орендної плати у ПАФ «ХХХ» відображають на рахунку 23 «Виробництво», залежно від правил формування собівартості виробленої продукції рослинництва. Динаміка орендної плати за земельні паї ПАФ «ХХХ» представлено на рис. 2.6.

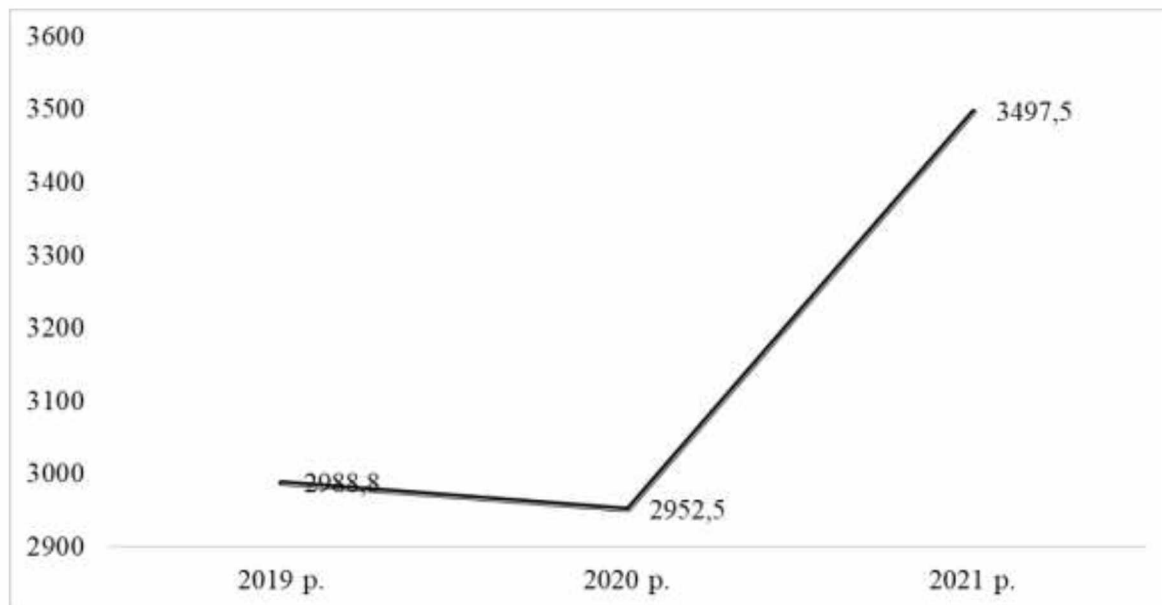

Рис. 2.6. . Динаміка орендної плати за земельні паї ПАФ «ХХХ» за 2019 -2022
рр., тис. грн

Приклад. ПАФ «ХХХ» отримала в оренду від фізичної особи – Котла Василя Івановича - земельний пай вартістю 700000 грн. Орендна плата становить 21000 грн за пай. Виплату здійснюють з поточного рахунку.

Таблиця 2.7

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку оподаткування орендної плати за землю в грошовій формі

Економічний зміст операції	Кореспонденція		Сума, грн
	дебет	кредит	
ПАФ «ХХХ» орендувала земельний пай	01		700000
Нараховано орендну плату	91	685	17000
Утримано:			
ПДФО (17000 грн * 18 %)	685	661	3060
ВЗ (17000 грн * 1,5 %)	685	642	255
Перераховано до бюджету:			
ПДФО	641	311	3060
ВЗ	642	311	255
Перераховано орендну плату Котлу В. І. на картковий рахунок (17000 грн – 3060 грн – 255 грн)	685	311	13685

Приклад. ПАФ «ХХХ» отримала в оренду від фізичної особи – Таран Віталія Олександровича - земельний пай вартістю 700000 грн. Орендна плата становить 5 т жита за пай.

Таблиця 2.8

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку оподаткування орендної плати за землю в натуральній формі

Економічний зміст операції	Кореспонденція		Сума, грн
	дебет	кредит	
ПАФ «ХХХ» орендувала земельний пай	01		700000
Нараховано орендну плату, виходячи із звичайних цін (6000 грн * 3 т)	91	685	18000
Нараховано дохід при передачі прав на продукцію фізичній особі	685	701	18000
Нараховано ПДВ	701	641	3000
Відображено собівартість реалізації жита 0	901	27	7000
Утримано:			
ПДФО (18000 грн * 1,21951 * 18 %)	685	661	3951,21
ВЗ (18000 грн * 1,5 %)	685	642	270
Перераховано до бюджету:			
ПДФО	641	311	3951,21
ВЗ	642	311	270
Перераховано орендну плату Тарану В. О. на картковий рахунок (18000 грн – 3951,21 грн – 270 грн)	685	311	14778,79

Інформація про стан розрахунків з бюджетом за податками та платежами відображається майже у всіх формах фінансової звітності.

Перш за все, розрахунки з бюджетом за податками та платежами відображають як у активі «Балансу» ПАФ «ХХХ»:

- в складі оборотних активів та дебіторської заборгованості – рядок 1136 «Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджеток», зокрема її сума станом на кінець 2021 року склала 1 млн 138 тис. грн;

- в складі пасивів та поточних зобов'язань - рядок 1620 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом», сума станом на кінець 2021 року склала 195 тис. грн

Звіт про рух грошових коштів відображає надходження і вибуття грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді. Інформації про розрахунки з бюджетом за податками та платежами

відображається у складі операційної діяльності - табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Облікове забезпечення формування розділу I Звіту про рух грошових коштів у частині розрахунків з бюджетом ПАФ «XXX», 2021 р.

Рядок	Показник	Облікова інформація	Сума, тис. грн.
	Надходження від:		
3005	повернення податків і зборів	Дт 31 Кт 64	-
3006	у тому числі ПДВ	Дт 31 Кт 64 (аналітичний рахунок ПДВ)	-
	Витрачання на оплату:		
3115	зобов'язань з податків і зборів	Дт 64 Кт 30, 31	5231
	у тому числі:		
3116	з податку на прибуток	Дт 64 (у частині податку на прибуток) Кт 31, 30	-
3117	з податку на додану вартість	Дт 64 (у частині ПДВ) з Кт 31, 30	2501
3118	з інших податків і зборів	Дт 64, 65 з Кт 31, 30 (крім сум ПДВ, податку на прибуток, страхових внесків)	2730

Іншим видом звітності, що є більш інформаційною та значущою для підприємств, є звітність за податками. Її інформація відображає користувачам нараховані податкові платежі, правильність використання бази обчислення податків, методів їх нарахування, сплату або регулювання заборгованості платника податків за таким податком.

З 2021 року введено в дію Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску. Розрахунок за ПДФО та ЄСВ сформований з таблиць: основної частини (у ній 3 розділи) та 6 додатків до неї. В основній частині ПАФ «XXX» формує лише розд. I «Нарахування доходу та ЄВ за найманих працівників у розрізі місяців звітного кварталу». Зазначимо, що тут рядки практично тотожні таблиці 1 Звіту з ЄСВ. ПАФ «XXX» заповнює також наступні додатки: Д1, у частині відомостей про нарахування зарплати (доходу, грошового забезпечення) застрахованим особам».

Д1 є аналогом таблиці 6 Звіту з ЄСВ і заповнюється в розрізі місяців звітного кварталу; 4ДФ у частині відомостей про суми нарахованого доходу, утриманого і сплаченого ПДФО і ВЗ. 4ДФ - аналог ф. № 1ДФ, заповнюється в розрізі місяців звітного кварталу; Д6 у частині інформації про наявність підстав для обліку стажу окремим категоріям осіб відповідно до законодавства. Д6 аналог таблиці 7 Звіту з ЄСВ, інформація формується в розрізі місяців звітного кварталу. Розглянемо приклад відображення інформації у додатку 4 ДФ ПАФ «XXX» (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Порядок формування інформації у додатку 4 ДФ ПАФ «XXX» (витяг з розділу І), 2 квартал 2021 р.

№ з/п	Податковий номер або серія та номер паспорта	Сума доходу		Сума ПДФО		Сума ВЗ		Ознака доходу	Прийняття на роботу	Звільнення	Ознака ПСП	Ознака
		Нарахованого	Виплаченого	Нарахованого	Виплаченого	Нарахованого	Виплаченого					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	2439104806	1188200	1188200	213876	213876	17823	17823	101		-		
2	2227006873	1188200	1188200	213876	213876	17823	17823	101		-		
3	2501512357	1257581	1257581	226365	226365	18864	18864	101		-		
4	2488507174	1188200	1188200	213876	213876	17823	17823	101		-		
5	3473310193	1694704	1694704	305046	305046	25421	25421	101		-		
6	2671308031	4643839	4643839	835891	835891	69658	69658	102	01.10. 2018	30.11. 2018		

Головною відмінністю додатку 4ДФ від ф. 1 ДФ є те, що військовий збір є частиною першого розділу та вказується в розрізі працівників, тоді як у розділі 2 його сума вказується тільки в разі внесення змін в попередні періоди обчислення ПДФО та ВЗ.

Звітним періодом для Розрахунку за ПДФО та ЄСВ є податковий квартал, строк подання – протягом 40 к.д. після закінчення звітного кварталу. Зазначимо, що ПФУ в травні 2021 р. оприлюднено доопрацьований проект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо подання єдиної звітності з єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування і податку на доходи фізичних осіб». Положеннями законопроекту

передбачено зміну податкового періоду - з квартального на місячний. На сьогодні законопроект було схвалено Урядом.

За порушення допущені при нарахуванні та сплаті ПДФО до платника податків може бути застосовані такі види відповідальності як: фінансова (штрафи та пеня); адміністративна; кримінальна.

Тому, на нашу думку, доцільно провонити внутрішній контроль - сукупність організаційних заходів, процедур, методів внутрішнього контролю, які застосовуються керівництвом підприємства з метою ефективного ведення господарської діяльності.

Для досягнення визначеної мети в процесі внутрішнього контролю за розрахунками з ПДФО можуть вирішуватися такі завдання:

- перевірка дотримання податкового законодавства;
- оцінка правильності визначення об'єкта оподаткування;
- перевірка застосованої бази оподаткування;
- підтвердження правильності застосованої ставки податку та податкових пільг;

- перевірка якості ведення податкового обліку та податкових аспектів фінансового обліку, а також зіставність і відповідність їх даних, підтвердження облікових записів належними первинними документами;

- підтвердження правильності віднесення податкових розрахунків до відповідного податкового періоду;

- контроль за дотриманням строків та порядку сплати податку;

- перевірка строків і порядку подання звітності про обчислення і сплату податків, підтвердження її достовірності та відповідності даним первинного та зведеного обліку.

На нашу думку, невід'ємним елементом перевірки є розробка форм робочих документів для того, щоб допомогти підприємству здійснити внутрішній контроль за нарахуванням та сплатою ПДФО.

Змоделюємо ситуацію вгутрішнього контролю розрахунків за ПДФО, використавши дані щодо нарахування заробітної плати, розрахунково-

платіжної відомості тощо (табл. 2.11, табл. 2.12, табл. 2.13).

Таблиця 2.11

Перевірка правильності утримання ВЗ та ПДФО

(умовний приклад, 2021 р.)

Нараховано за посадовими окладами, грн	За даними відомості			За даними аудитора			Відхилення		
	Утримано ВЗ, грн	Утримано ПДФО, грн	Сума до виплати, грн	Утримано ВЗ, грн	Утримано ПДФО, грн	Сума до виплати, грн	Утримано ВЗ, грн	Утримано ПДФО, грн	Сума до виплати, грн
Квітень									
12390	185,85	2230,20	9973,95	185,85	2230,20	9973,95	-	-	-
Травень									
13580	203,70	2444,40	10931,90	203,70	2444,40	10931,90	-	-	-
Червень									
23600	354,00	4248	18998	354,00	4248	18998	-	-	-

Таблиця 2.12

Перевірка правильності утримання ВЗ та ПДФО за даними розрахунково-платіжних відомостей (умовний приклад, 2021 р.)

Місяць	Нараховано за тарифними ставками (посадовими окладами), грн	За даними відомості		
		Утримано ВЗ, грн	Утримано ПДФО, грн	Сума до виплати, грн
1	2	3	4	5
04	12390	185,85	2230,20	9973,95
05	13580	203,70	2444,40	10931,90
06	23600	354,00	4248	18998

Продовж. табл. 2.12

За даними аудитора			Відхилення		
Утримано ВЗ, грн	Утримано ПДФО, грн	Сума до виплати, грн	Утримано ВЗ, грн	Утримано ПДФО, грн	Сума до виплати, грн
6	7	8	9	10	11
185,85	2230,20	9973,95	-	-	-
203,70	2444,40	10931,90	-	-	-
354,00	4248	18998	-	-	-

Фінансова відповідальність за несплату ПДФО застосовується у вигляді штрафів та пені. Зокрема, за: а) за неподання, або ж подання з порушенням

визначених строків, або ж не в повному обсязі, подання, з недостовірними відомостями, помилками в податкової звітності, які призвели до зменшення та/або збільшення податкових зобов'язань - 510 грн., при повторному правопорушенні протягом року – 1020 грн; б) при формуванні у документах інформації про об'єкти оподаткування фізосіб, незазначення реєстраційного номера облікової картки платника податків, використання недостовірного реєстраційного номера - 170 грн.

Таблиця 2.13

Зведені дані для перевірки відображення в обліку сум утриманого ВЗ та ПДФО (умовний приклад, 2021 р.)

Зміст господарської операції	За даними бухгалтерського обліку			За даними аудитора		
	Дт	Кт	Сума, грн	Дт	Кт	Сума, грн
Нарахована заробітна плата						
04	92	661	12390	92	661	12390
05	92	661	13580	92	661	13580
06	92	661	23600	92	661	23600
Утримано ПДФО						
04 (12390 – 1321,50)*18 %	661	641	2230,20	661	641	2230,20
05 13580*18 %	661	641	2444,40	661	641	2444,40
06 23600*18 %	661	641	4248	661	641	4248
Утримано ВЗ						
04 12390 *1,5 %	661	642	185,85	661	642	185,85
05 23580*1,5 %	661	642	203,70	661	642	203,70
06 23600*1,5%	661	642	354,00	661	642	354,00
Нараховано ЄСВ						
04 12390 * 22 %	92	651	2725,80	92	651	2725,80
05 13580 * 22 %	92	651	2 987,6	92	651	2 987,6
06 23600 * 22 %	92	651	5162	92	651	5162
Перераховано ПДФО						
04	641	311	2230,20	641	311	2230,20
05	641	311	2444,40	641	311	2444,40
06	641	311	4248	641	311	4248
Перераховано ВЗ						
04	642	311	185,85	642	311	185,85
05	642	311	203,70	642	311	203,70
06	642	311	354,00	642	311	354,00
Перераховано ЄСВ						
04	651	311	2725,80	651	311	2725,80
05	651	311	2 987,6	651	311	2 987,6
06	651	311	5162	651	311	5162

У випадках самостійного визначення контролюючими: неподання податкової декларації у встановлений строк; порушення правил утримання ПДФО та сплати до державного та місцевого бюджетів - штраф у розмірі 25 % суми такого податкового зобов'язання. Якщо ж відповідне порушення визначено повторно протягом 1 095 днів – 50 % зазначеної суми.

Виникають також ситуації з несплатою суми податків в строки, установлені ПКУ, тоді при затриманні сплати: до 30 к.д. - 10 % погашеної суми податкового боргу з ПДФО; більше 30 к.д. – 20 % такої суми.

У разі неутримання ПДФО та ВЗ, їх несплати/ неперерахування податковим агентом - 25 % суми ПДФО та ВЗ, що підлягає сплаті до бюджету; 50 % зазначеної суми – при повторному порушенні податкового обов'язку протягом 1 095 днів; 75 % відповідно протягом 1095 днів у третій раз і більше.

Застосуванням фінансових санкцій займається контролюючий орган за місцем реєстрації платника податків. Для ПАФ «ХХХ» це Кобеляцька ДПІ ГУ ДПС у Полтавській області.

Отже, дослідивши основні положення обліку розрахунків за податком на доходи фізичних осіб та військовим податком можна зробити висновок:

1. Своєчасний, правильний бухгалтерський облік розрахунків за податком на доходи фізичних осіб та військовим збором за нормами податкового законодавства та Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку має велике значення для об'єктивного відображення на синтетичних та аналітичних рахунках руху та наявності зобов'язань, пов'язаних з її виникненням.

2. Своєчасні та правильні записи на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій, пов'язаних з розрахунками за податком на доходи фізичних осіб та військовим збором дають змогу накопичувати інформацію, необхідну для складання фінансової та податкової звітності.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Важливою є побудова адекватної системи показників оцінки, які всебічно характеризують ефективність використання усіх видів ресурсів, ефективність політики ціноутворення, ефективність політики формування та використання прибутку.

Фінансовий стан підприємства - поняття дуже широке. Для характеристики його в економічній літературі використовуються певні критерії.

Результати аналізу фінансово-економічного стану підприємства виступають одним із найважливіших факторів у прийняття управлінських рішень.

За допомогою фінансових звітів ПАФ «XXX» проведемо аналіз ряду об'єктів, серед яких: аналіз динаміки та структури майна і джерел формування капіталу, показників фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності та інші.

Аналіз майна ПАФ «XXX» за 2019 - 2021 рр. починається з аналізу складу, структури та динаміки загального капіталу (табл. 3.1). Аналіз майнового стану показав, що у 2021 році вартість майна ПАФ «XXX» порівняно з 2019 роком зросла на 15 млн. 957 тис. грн. або на 50,9%. Вартість необоротних активів, яка представлена основними засобами, знизилась на 557 тис. грн., або на 3%.

Вартість оборотних активів ПАФ «ХХХ» збільшилась у 2021 році порівняно з 2019 роком на 16 млн. 514 тис. грн., або у 2,3 рази.

Таблиця 3.1

Динаміка та структура майна ПАФ «ХХХ» за 2019 - 2021 рр.

(станом на кінець року)

Види активів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Майно всього	31345	100,0	31474	100,0	47302	100,0	+15957	+50,9
1. Необоротні активи	18347	58,5	17328	55,1	17790	37,6	-557	-3,0
1.1. Основні засоби	18265	58,3	17244	54,8	16371	34,6	-1894	-104
2. Оборотні активи	12998	41,5	14146	44,9	29512	62,4	+16514	У 2,3 р.
2.1. Запаси	9504	30,3	11357	36,1	20947	44,3	+11443	У 2,2 р.
2.1.1. Виробничі запаси	178	0,6	162	0,5	2555	5,4	+2377	У 14,4 р.
2.1.2. Незавершене виробництво	993	3,2	857	2,7	1955	4,1	+962	+96,9
2.1.3. Готова продукція	8333	26,6	10338	32,8	16437	34,7	+8104	+97,3
2.2. Поточні біологічні активи	13	0,0	19	0,1	42	0,1	+29	У 3,2 р.
2.3. Поточна дебіторська заборгованість	689	2,2	225	0,7	3069	6,5	+2380	У 4,5 р.
2.4. Грошові кошти	1002	3,2	941	3,0	3806	8,0	+2804	У 3,8 р.
2.5. Витрати майбутніх періодів	1727	5,5	1604	5,1	1573	3,3	-154	-8,9
2.6. Інші оборотні активи	63	0,2	-	-	75	0,2	+12	+19,0

Зростання відмічено у вартості запасів на 11 млн. 443 тис. грн., або у 2,2 рази, які представлені виробничими запасами, незавершеним виробництвом та готовою продукцією та товарами. Підвищення відмічено по вартості поточної

дебіторської заборгованості на 2 млн. 380 тис. грн., або у 4,5 рази. Також зростання відмічено по вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 2 млн. 804 тис. грн., або у 3,8 рази. Вартість інших оборотних активів збільшилась на 12 тис. грн., або на 19%. Зменшилась вартість витрат майбутніх періодів на 154 тис. грн. або на 8,9%.

У структурі майна ПАФ «ХХХ» за 2019-2020 рр. переважає питома вага необоротних активів – 58,5%, 55,1%. У 2021 році – питома вага оборотних активів - 62,4%.

Динаміка та структура джерел формування капіталу ПАФ «ХХХ» відображено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
ПАФ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	31345	100,0	31474	100,0	47302	100	+15957	+50,9
1. Власний капітал	20407	65,1	22904	72,8	31318	66,2	+10911	+53,5
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	846	2,7	846	2,7	846	1,8	X	X
1.2. Нерозподілений прибуток	17691	56,4	20188	64,1	28602	60,5	+10911	+61,7
2. Зобов'язання і забезпечення	10938	34,9	8570	27,2	15984	33,8	+5046	+46,1
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	5167	16,5	2753	8,7	1504	3,2	-3663	-70,9
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	5771	18,4	5817	18,5	14480	30,6	+8709	
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	3073	9,8	579	1,8	1094	2,3	-1979	-64,4

Аналіз даних табл. 3.2 показав, що загальна сума капіталу

досліджуваного підприємства у 2021 р. збільшилась порівняно з 2019 р. на 15 млн. 957 тис. грн. або на 50,9%. Сума власного капіталу підприємства зросла на 11 млн. 911 тис. грн. або на 53,5%, за рахунок зареєстрованого капіталу та нерозподіленого прибутку. Сума зобов'язань та забезпечень ПАФ «XXX» у 2021 році порівняно з 2019 роком збільшилась на 5 млн. 46 тис. грн., або на 46,1% за рахунок суми довгострокових та поточних зобов'язань та забезпечень, які представлені поточною кредиторською заборгованістю.

У структурі пасивів ПАФ «XXX» протягом 2019 – 2021 рр. переважає питома вага власного капіталу підприємства – 65,1%, 72,8% та 66,2%.

Одним з таких критеріїв є прибутковість підприємства, яка залежить від доходів та витрат ПАФ «XXX».

Отже, у наступних таблицях проаналізуємо динаміку та структуру доходів та витрат ПАФ «XXX» за 2019 – 2020 рр.

Таблиця 3.3

Структура і динаміка доходів ПАФ «XXX» за 2019 - 2021 рр.

Види доходів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р. (+,-) до 2019 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо- лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	21156	97,6	19179	98,1	25557	96,2	+4401	+20,8
Інші операційні доходи	513	2,4	369	1,9	993	3,7	+480	+93,6
Інші доходи	-	-	-	-	4	0,1	+4	X
Усього	21669	100,0	19548	100,0	26554	100,0	+4885	+22,5

Отже, у 2021 році 96,2% доходів становить чистий дохід від основної операційної діяльності (товарів, робіт, послуг), 3,7% – доходи від іншої операційної діяльності та 0,1% - інші доходи. За період 2019 - 2021 рр. сума доходів від основної операційної діяльності збільшилась на 4 млн. 401 тис. грн. або на 20,8%. Доходи від іншої операційної діяльності характеризуються підвищенням на 480 тис. грн., або на 93,6%, інші доходи на 4 тис. грн.

В цілому у динаміці досліджуваних років доходи ПАФ «ХХХ» зросли у 2021 році порівняно з 2019 роком на 4 млн. 885 тис. грн. або на 22,5%.

Для ПАФ «ХХХ» основними факторами, які впливають на фінансові результати є чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг та собівартість реалізації.

Проведемо факторний аналіз чистого доходу від реалізації продукції, використавши інформацію про: середньорічну суму дебіторської заборгованості; середньорічну вартість оборотних активів; середньорічну вартість майна підприємства.

Таблиця 3.4

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ПАФ «ХХХ» за 2019, 2021 рр.

Показник	Роки		Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019	2021	абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	21156	25557	+4401	+20,8
Середньорічна величина дебіторської заборгованості	426	1647	+1221	У 3,9 р.
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	49,662	15,517	-34,145	х
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	7	23	+16	У 3,2 р.

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ПАФ «ХХХ»:

$$\text{ЧД} = \text{ДЗ} \times \text{Кобдз}. \quad (3.1)$$

За даними табл. 3.4 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{ДЗ}_1 \times \text{Кобдз}_0. \quad (3.2)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 1647 \times 49,662 = 81793,31.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн:

$$\text{ЧД} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \quad (3.3)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 25557 - 21156 = +4401,$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Суми дебіторської заборгованості:

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{дз}} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0. \quad (3.4)$$

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{дз}} = 81793,31 - 21156 = +60637,31.$$

2. Коефіцієнта обертання дебіторської заборгованості:

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{кодз}} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}}. \quad (3.5)$$

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{кодз}} = 25557 - 81793,31 = -56236,31.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧД}_{\text{дз}} + \Delta \text{ЧД}_{\text{кодз}}. \quad (3.6)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 60637,31 - 56236,31 = +4401.$$

Факторний аналіз чистого доходу ПАФ «ХХХ» показав: у 2021 році порівняно з 2019 роком за рахунок зниження коефіцієнта обертання дебіторської заборгованості на 34,145 пункти, чистий дохід від реалізації продукції знизився на 56 млн 236,31 тис. грн; сума середньорічної дебіторської заборгованості зросла протягом досліджуваних років на 1 млн 221 тис. грн., або у 3,9 рази, за рахунок цього чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг збільшився на 60 млн 637,31 тис. грн.; перевірка підтвердила правильність розрахунку.

За допомогою способу ланцюгових підстановок та табл. 3.5 визначимо вплив середньорічної вартості майна та ресурсовіддачі на зміну чистого доходу від реалізації продукції ПАФ «ХХХ».

Таблиця 3.5

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ТОВ «Відрядження» за 2019 - 2021 рр.

Показник	Умовні позначення	Роки		Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
		2019	2021	абсолютне	відносне
Середньорічна вартість майна, тис. грн	М	31763	39388	+7625	+24,0
Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг), тис. грн	ЧД	21156	25557	+4401	+20,8
Ресурсовіддача, грн	РВ	0,67	0,65	-0,02	-2,6

Модель факторного аналізу чистого доходу від реалізації продукції ПАФ «XXX»:

$$\text{ЧД} = \text{М} \times \text{РВ}. \quad (3.7)$$

За даними табл. 3.5 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{М}_1 \times \text{РВ}_0 \quad (3.8)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 39388 \times 0,67 = 26389,96.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації ПАФ «XXX» склала 4 млн 401 тис. грн:

за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості майна:

$$\Delta \text{ЧД}_\text{м} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0 \quad (3.9)$$

$$\Delta \text{ЧД}_\text{м} = 26389,96 - 21156 = +5233,96.$$

2. Ресурсовіддачі:

$$\Delta \text{ЧД}_\text{рв} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}} \quad (3.10)$$

$$\Delta \text{ЧД}_\text{рв} = 25557 - 26389,96 = -832,96.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧД}_\text{м} + \Delta \text{ЧД}_\text{рв} \quad (3.11)$$

$$\Delta \text{ЧД} = +5233,96 - 832,96 = +4401.$$

Факторний аналіз чистого доходу ПАФ «XXX» показав, що:

- за рахунок збільшення середньорічної вартості майна підприємства у 2021 році порівняно з 2019 роком на 7 млн 625 тис. грн, або на 24 %, чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 5 млн 233,96 тис. грн;

за рахунок зниження ресурсовіддачі на 0,02 грн, або на 2,6 %, чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) зменшився на 832,96 тис. грн.

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ПАФ «XXX»:

$$\text{ЧД} = \text{ОА} \times \text{Коб}. \quad (3.12)$$

Таблиця 3.6

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ПАФ «XXX» за 2019, 2021 рр.

Показник	Роки		Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019	2021	абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	21156	25557	+4401	+20,8
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	13080,5	21829	+8748,5	+66,9
Коефіцієнт обертання оборотних коштів	1,617	1,171	-0,447	x
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	223	307	+85	+38,1

За даними табл. 3.6 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн.

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{ОА}_1 \times \text{Коб}_0. \quad (3.13)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 21829 \times 1,617 = 35297,49.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації $\Delta \text{ЧД} = 4$ млн 401 тис. грн.

у т.ч. за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧДоа} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0. \quad (3.14)$$

$$\Delta \text{ЧДоа} = 35297,49 - 21156 = +14141,49.$$

2. Коефіцієнта обертання оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧДко} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}}. \quad (3.15)$$

$$\Delta \text{ЧДко} = 25557 - 35297,49 = -9740,49.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧДм} + \Delta \text{ЧДрв}. \quad (3.16)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 14141,49 - 9740,49 = 4401.$$

Факторний аналіз чистого доходу ПАФ «XXX» показав, що:

- за рахунок зростання середньорічної вартості оборотних активів підприємства у 2021 році порівняно з 2019 роком на 8 млн 748,5 тис. грн, або на

66,9 %, сума чистого доходу (виручки) від реалізації продукції зменшилася на 14 млн 141,49 тис. грн;

- за рахунок зменшення коефіцієнта обертання оборотних активів на 0,447 пункти, сума чистого доходу (виручки) від реалізації продукції зменшилася на 9 млн 740,49 тис. грн.;

- перевірка підтвердила правильність розрахунку.

Таблиця 3.7

Динаміка та структура витрат і відрахувань

ПАФ «XXX» за 2019 - 2021 рр.

Види витрат і відрахувань	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	15711	76,3	12822	75,2	12800	70,6	-2911	-18,5
Адміністративні витрати	3066	14,9	2717	15,9	3660	20,2	+594	+19,4
Витрати на збут	239	1,2	95	0,6	448	2,5	+209	+87,4
Інші операційні витрати	255	1,2	210	1,2	160	0,9	-95	-37,3
Фінансові витрати	1326	6,4	1203	7,1	1072	5,9	-254	-19,2
Інші витрати	-	-	4	0,0	-	-	x	x
Усього витрат	20597	100,0	17051	100,0	18140	100,0	-2457	-11,9

Аналіз витрат ПАФ «XXX» показав, що у 2021 р. порівняно з 2019 р. їх сума зменшилась на 2 млн. 457 тис. грн. або на 11,9%. Знизилась сума собівартості реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) на 2 млн. 911 тис. грн. або на 18,5%. Зменшилась сума інших операційних витрат на 95 тис. грн., або на 37,3%. Знизилась сума витрат від фінансової діяльності на 24 тис. грн. або на 19,2%. Збільшення відмічено по сумі адміністративних витрат на 594 тис. грн., або на 19,4% та витратах на збут – 209 тис. грн., або на 87,4%.

Проведемо аналіз показників структури джерел формування капіталу ПАФ «XXX», використовуючи дані табл. 3.8.

Результати виконаних розрахунків свідчать про високий рівень фінансової стійкості ПАФ «XXX» за показниками структури джерел формування капіталу.

Таблиця 3.8

**Показники структури джерел формування капіталу
ПАФ «XXX» за 2019 - 2021 рр.**

Показники	Нормативне значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+; -) 2021 р. до 2019 р.
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,651	0,728	0,662	+0,011
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,349	0,272	0,338	-0,011
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,536	0,374	0,510	-0,026
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	1,866	2,673	1,959	+0,094

Результати виконаних розрахунків свідчать про високий рівень фінансової стійкості ПАФ «XXX» за показниками структури джерел формування капіталу.

Так, значення коефіцієнта автономії вказує на те, що на кінець звітного року частка власного капіталу у валюті балансу становить 66,2%, це на 0,011 пункт більше порівняно з 2019 роком.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу зменшився відповідно з 0,349 до 0,338, що свідчить про підвищення рівня фінансової незалежності підприємства від кредиторів.

Позитивними також є показники фінансового ризику та фінансової стабільності. Зокрема, коефіцієнт фінансового ризику знизився з 0,536 у 2019 році до 0,510 у 2021, при нормативі <1.

Коефіцієнт фінансової стабільності протягом 2021 року є вище нормативного – на 0,959 пункти.

Використаємо дані табл. 3.9 для оцінки платоспроможності ПАФ «XXX» систему показників, які мають назву коефіцієнтів ліквідності.

Станом на 2021 рік коефіцієнт абсолютної ліквідності є вище

нормативного на 0,063 пункти, тобто використавши грошові кошти підприємства мало змогу погасити поточні зобов'язання (на 1 грн поточних зобов'язань припадало 0,26 грн. грошових коштів).

Таблиця 3.9

Показники оцінки ліквідності та платоспроможності

ПАФ «XXX» за 2019 – 2020 рр.

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.
		2019	2020	2021	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,174	0,162	0,263	+0,089
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	0,304	0,200	0,480	+0,176
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	2,252	2,432	2,038	-0,214

Проміжний коефіцієнт покриття є нижче нормативного у 2021 році на 0,220 пункти. Розрахований показник показав, що відповідно на 1 грн поточних зобов'язань припадало відповідно до 2021 року 0,48 грн.(при нормативі $\geq 0,7$).

Загальний коефіцієнт покриття є вище нормативного протягом 2021 року. На 1 грн. поточних зобов'язань у 2021 р. припадає 2,03 грн. оборотних активів підприємства (при нормативі $\geq 1,5$).

Отже, аналіз розрахованих показників, які характеризують фінансовий стан досліджуваного підприємства свідчать про його ліквідність та платоспроможність. Показники структури капіталу є вище нормативного значення та свідчать про те, що ПАФ «XXX» є фінансово стійкий фінансовий стан та є незалежним від кредиторів.

3.2. Аналіз структури та динаміки кредиторської заборгованості

Аналіз кредиторською заборгованістю має велике значення для підприємств, що функціонують. Кредиторська заборгованість - сума

заборгованості підприємства кредиторам на певну дату, її складовими елементами є заборгованість за розрахунками з: постачальниками (за матеріальні запаси, основні засоби, нематеріальні активи); підрядчиками (за роботи, послуги); векселями до сплати; персоналом (заробітна плата, відпускні, премія, лікарняні, матеріальна допомога та інші виплати); бюджетом і соціальними фондами (для ПАФ «XXX» - це ЄП 4 групи, ПДВ, ПДФО, військовий збір, екологічний податок, ЄСВ тощо); учасниками (засновниками); авансами отриманими; іншими кредиторами.

Джерела аналізу: №о 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», №о 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Методи обробки економічної інформації при аналізі кредиторської заборгованості: метод групування; порівняння; системності та комплексності; графічний; економіко-математичні методи; моделювання; прогностичний.

Використавши дані фінансової звітності досліджуваного підприємства проаналізуємо динаміку та структуру зобов'язань ПАФ «XXX» у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень ПАФ «XXX»
за 2019 – 2021 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. Довгострокові зобов'язання	5167	62,7	2753	82,6	1504	57,9	-3663	-70,9
2. Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	3073	37,3	579	17,4	1094	42,1	-1979	-64,4
товари, роботи, послуги	2105	68,5	34	5,9	640	58,5	-1465	-69,6
розрахунками з бюджетом	779	25,3	388	67,0	195	17,8	-584	-75,0
розрахунками зі страхування	39	1,3	32	5,5	52	4,8	+13	+33,3
розрахунками з оплати праці	150	4,9	125	21,6	207	18,9	+57	+38,0
Всього:	8240	100,0	3332	100,0	2598	100,0	-5642	-68,5

У 2021 р. порівняно з 2019 р. сума довгострокових зобов'язань зменшилась на 3 млн. 663 тис. грн., або на 70,9%. У 2021 р. порівняно з 2019 р. сума поточних зобов'язань зменшилась на 1 млн. 979 тис. грн. або на 64,4%. У складі поточних зобов'язань зниження відмічено по таких складових: сумі заборгованості за товари, роботи та послуги на 1 млн. 465 тис. грн. або на 69,6%, за розрахунками з бюджетом на 584 тис. грн., або на 75%. Збільшення відмічено за розрахунками за страхуванням на 13 тис. грн. або на 33,3% та за розрахунками з оплати праці на 57 тис. грн., або на 38%. Аналізуючи структуру поточної заборгованості, можна зробити висновок, що протягом 2019 та 2021 рр. переважає частка заборгованості за товари, роботи та послуги – відповідно 68,5% та 58,%. У 2020 році переважає частка за розрахунками з бюджетом – 67%.

Розрахунки з бюджетом ПАФ «ХХХ» є, перш за все, складовою поточних зобов'язань (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Динаміка та структура поточної кредиторської заборгованості

ПАФ «ХХХ» за 2019 - 2021 рр. (станом на кінець року)

Види зобов'язань	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Поточна кредиторська заборгованість за:								
товари, роботи, послуги	2105	68,5	34	5,9	640	58,5	-1465	-69,6
розрахунками з бюджетом	779	25,3	388	67,0	195	17,8	-584	-75,0
розрахунками зі страхування	39	1,3	32	5,5	52	4,8	+13	+33,3
розрахунками з оплати праці	150	4,9	125	21,6	207	18,9	+57	+38,0
Всього:	3073	37,3	579	17,4	1094	42,1	-1979	-64,4

У 2021 р. порівняно з 2019 р. сума поточної кредиторської заборгованості ПАФ «ХХХ» зменшилась на 1 млн. 979 тис. грн. або на 64,4%. У складі поточних зобов'язань зниження відмічено по таких складових: сумі

заборгованості за товари, роботи та послуги на 1 млн. 465 тис. грн. або на 69,6%, за розрахунками з бюджетом на 584 тис. грн., або на 75%.

Збільшення відмічено за розрахунками за страхуванням на 13 тис. грн. або на 33,3% та за розрахунками з оплати праці на 57 тис. грн., або на 38%.

Аналізуючи структуру поточної кредиторської заборгованості, можна зробити висновок, що протягом 2019 та 2021 рр. переважає частка заборгованості за товари, роботи та послуги – відповідно 68,5% та 58,%. Частка заборгованості з оплати праці (рис. 3.1) протягом досліджуваних років склала відповідно 4,9 %, 21,6 %, 18,9 %.

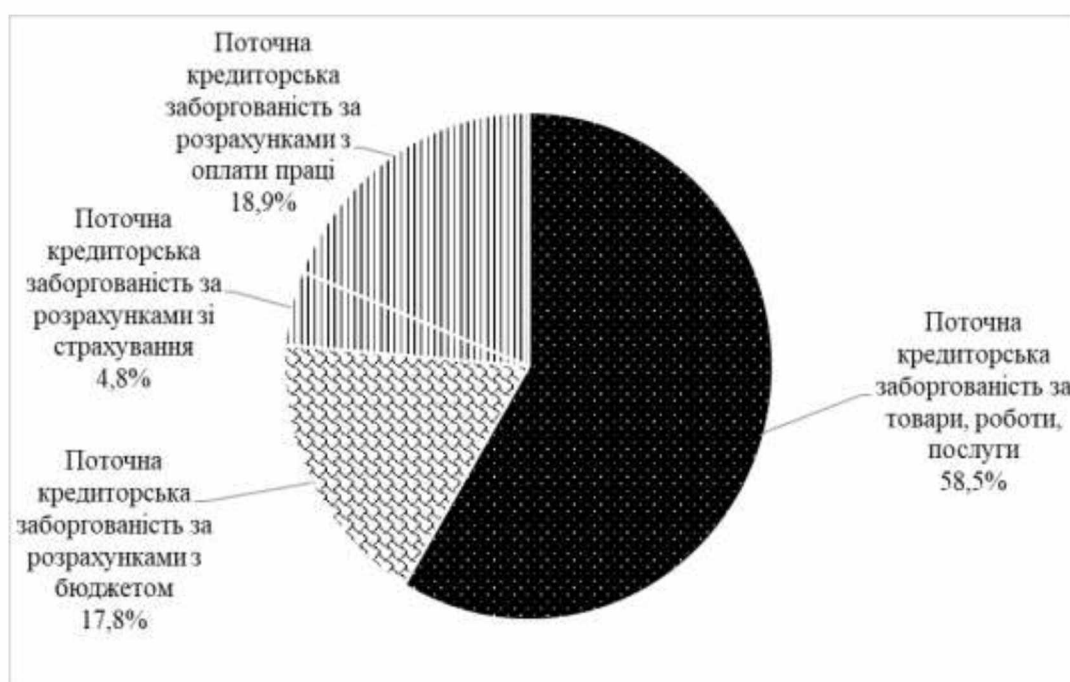

Рис. 3.1. Структура поточної кредиторської заборгованості ПАФ «XXX» станом на кінець 2021 р., %

Аналіз табл. 3.12 показав, що сума дебіторської заборгованості ПАФ «XXX» у 2021 році порівняно з 2019 роком збільшилась на 2 млн. 380 тис. грн. або у 4,5 рази, за рахунок суми іншої поточної дебіторської заборгованості, яка зросла на 1 млн. 83 тис. грн., або у 22,7 рази та за розрахунками з бюджетом, що збільшились на 1 млн. 138 тис. грн.

Збільшення також відмічено по заборгованості за продукцію ПАФ «XXX» на 159 тис. грн., або на 24,9%.

У структурі дебіторської заборгованості ПАФ «ХХХ» за 2019 – 2020 рр. переважає частка заборгованості за продукцію – 92,7% та 84%. У 2021 році переважає частка заборгованості за розрахунками з бюджетом – 37,1%.

Таблиця 3.12

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості ПАФ «ХХХ»
за 2019 - 2021 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	639	92,7	189	84,0	798	26,0	+159	+24,9
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	-	-	-	-	1138	37,1	+1138	X
Інша поточна дебіторська заборгованість	50	7,3	36	16,0	1133	36,9	+1083	У 22,7 р.
Всього	689	100,0	225	100,0	3069	100,0	+2380	У 4,5 р.

Для порівняльного аналізу динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості ПАФ «ХХХ» розглянемо дані табл. 3.13.

Таблиця 3.13

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості
ПАФ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр., тис. грн (станом на кінець року)**

Види заборгованості	Дебі- торська	Креди- торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
2019 р.				
За товари, роботи та послуги	639	2105	-	+1466
З бюджетом		779	-	+779
Зі страхування	-	39	-	+39
З оплати праці	-	150	-	+150
Інша заборгованість	50	-	+50	-
Всього	689	3073	-	+2384
2020 р.				
За товари, роботи та послуги	189	34	+155	-
З бюджетом	-	388	-	+388
Зі страхування	-	32	-	+32
З оплати праці	-	125	-	+125
Інша заборгованість	36	-	+36	-
Всього	225	579	-	+354
2021 р.				

За товари, роботи та послуги	798	640	+158	-
З бюджетом	1138	195	+943	-
Зі страхування	-	52	-	+52
З оплати праці	-	207	-	+207
Інша заборгованість	1133	-	+1133	-
Всього	3069	1094	+1975	-

Отже, протягом 2019 – 2020 рр. переважає кредиторська заборгованість над дебіторською відповідно на 2 млн. 384 тис. грн. та 354 тис. грн. У 2021 році дебіторська заборгованість переважає кредиторську на 1 млн. 975 тис. грн. На підставі аналізу динаміки дебіторської заборгованості підприємства і складеного прогнозу її стану керівники приймають рішення щодо стратегії кредитної політики підприємства, основні складові якої такі: період кредитування, стандарти кредитоспроможності, політика інкасації.

3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства

Оскільки в процесі господарської діяльності ПАФ «XXX» стикається з необхідністю використовувати не лише власні, а й залучені кошти, слід встановити обсяги залучення та оцінити ефективність використання позикових коштів. На основі аналізу використання позикового капіталу підприємство визначає для себе більш доцільну політику залучення таких коштів.

Для аналізу кредиторської заборгованості ПАФ «XXX» використаємо показники комплексної оцінки – табл. 3.14.

Показники комплексного оцінювання поточної кредиторської заборгованості мають як позитивну, та і ознаки негативної динаміки. Зокрема,

- коефіцієнт обертання поточної кредиторської заборгованості ПАФ «XXX» збільшився з 5,020 у 2019 році до 15,302 у 2021 (на 10,282 пункти), а тривалість одного обороту поточної кредиторської заборгованості зменшилась на 48 днів, або на 67,5%. Така динаміка пояснюється випереджаючим збільшенням зниженням собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт,

послуг) ПАФ «ХХХ» – на 18,5% порівняно із зниженням середньорічної величини поточної кредиторської заборгованості на 73,3%;

- частка поточної кредиторської заборгованості в капіталі підприємства знизилась 9,9% до 2,1%, у зобов'язаннях і забезпеченнях – з 26,3% до 6,8%.

Таблиця 3.14

Комплексна оцінка кредиторської заборгованості

ПАФ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр.

Показники	2019 р.	2020р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. Від 2019 р. (+,-)	
				абсолютне	відносне , %
Вихідна інформація, тис. грн.					
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)	21156	19179	25557	+4401	+20,8
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	15711	12822	12800	-2911	-18,5
3. Середньорічна величина поточної кредиторської заборгованості	3129,5	1826	836,5	-2293	-73,3
4. Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	426	457	1647	+1221	У 3,9 р.
5. Середньорічна вартість майна (капіталу)	31763	31409,5	39388	+7625	+24,0
6. Середньорічна величина зобов'язань та забезпечень	11892	9754	12277	+385	+3,2
7. Середньорічна величина поточних зобов'язань	5517	5794	10148,5	+4631,5	+83,9
8. Середньорічна вартість оборотних активів	13080,5	13572	21829	+8748,5	+66,9
Показники комплексної оцінки кредиторської заборгованості					
9. Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	5,020	7,022	15,302	+10,282	x
10. Тривалість одного обороту (середній період погашення) кредиторської заборгованості, днів	71	51	23	-48	-67,6
11. Частка кредиторської заборгованості у капіталі, %	9,9	5,8	2,1	-7,8	x
12. Частка поточної кредиторської заборгованості у зобов'язаннях та забезпеченнях, %	26,3	18,7	6,8	-19,5	x
13. Частка поточної кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях, %	56,7	31,5	8,2	-48,5	x
14. Відношення поточної кредиторської заборгованості до оборотних активів, %	23,9	13,5	3,8	-20,1	x
15. Припадає поточної кредиторської заборгованості на 1 грн поточної дебіторської	7,3	4,0	0,5	-6,8	X

заборгованості, грн.					
16. Відношення поточної кредиторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції), %	14,8	9,5	3,3	-11,5	x

- показник, який характеризує відношення поточної кредиторської заборгованості до оборотних активів ПАФ «XXX», зменшився з 23,9% до 3,8%, що є ознакою поліпшення стану розрахунків з кредиторами.

За допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності ПАФ «XXX» (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності ПАФ «XXX» за 2019, 2021 рр.

Показники	Умовні позначення	Роки		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.	
		2019	2021	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	12998	29512	+16514	У 2,3 р.
2. Поточні зобов'язання, тис. грн.	ПЗ	5771	14480	+8709	У 2,5 р.
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	2,252	2,038	-0,214	x

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.17)$$

За даними табл. 3.15 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.18)$$

За даними табл. 3.14 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.19)$$

$$КЗЛ_{ум} = 29512/5771=5,114$$

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності ПАФ «XXX»:

$$\Delta KЗЛ = KЗЛ_1 - KЗЛ_0. \quad (3.20)$$

$$\Delta KЗЛ = 2,038 - 2,252 = -0,214.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta KЗЛ_{oa} = KЗЛ_{ум} - KЗЛ_0. \quad (3.21)$$

$$\Delta KЗЛ_{oa} = 5,114 - 2,252 = +2,862.$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta KЗЛ_{пз} = KЗЛ_1 - KЗЛ_{ум} \quad (3.22)$$

$$\Delta KЗЛ_{пз} = 2,038 - 5,114 = -3,076.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta KЗЛ = \Delta KЗЛ_{oa} + \Delta KЗЛ_{пз} \quad (3.23)$$

$$\Delta KЗЛ = 2,862 - 3,076 = -0,214.$$

Отже, коефіцієнт загальної ліквідності ПАФ «ХХХ» у 2021 році порівняно з 2019 роком зменшився на 0,214 пункти, в тому числі за рахунок зростання вартості оборотних активів на 16 млн. 514 тис. грн, або у 2,3 рази, коефіцієнт збільшився на 2,862 пункти, за рахунок збільшення суми поточних зобов'язань на 8 млн. 709 тис. грн, або у 2,5 рази, коефіцієнт знизився на 3,076 пункти. Перевірка підтвердила правильність розрахунків.

Для ефективного управління кредиторської заборгованості необхідне проведення наступних заходів: постійний контроль кредиторської заборгованості (оскільки при умілому управлінні кредиторська заборгованість може стати додатковою, а головне, дешевим джерелом залучення позикових засобів), контроль за правильністю оформлення і складання договорів з контрагентами відповідно до чинного законодавства; спостереження за термінами оплати договорів; контроль за своєчасним здійсненням платежів, ранжирування контрагентів в реєстрі платежів, створення рівнів контрагентів дозволить істотно заощадити засоби підприємства.

Одним з методів для оптимізації розрахунків підприємства з бюджетом, на нашу думку, є формування податкового календаря - календарного графіку сплати податкових платежів на майбутній період. Для втілення рекомендації

розроблено приклад податкового календаря для подання податкової звітності та сплати податків на листопад 2022 р.

Таблиця 3.16

**Податковий календар подання податкової звітності до ДПС
для ПАФ «XXX», період – листопад 2022 р.**

Види податкової звітності	01	02	03	04	07	08	09	10	11	14	15	16	17	18	21	22	23	24	25	28	29	30
Податкова декларація екологічного податку за III квартал 2022 року																						
Податковий розрахунок сум ЄСВ і ПДФО за III квартал 2022 року																						
Податкова декларація з ПДВ за жовтень 2022 року																						
Декларація акцизного податку за жовтень 2022 року																						
Податкова декларація з рентної плати за жовтень 2022 року																						
Податкова декларація з плати за землю (земельний податок та/або орендна плата за земельні ділянки державної або комунальної власності) за жовтень 2022 року																						

Таблиця 3.17

**Податковий календар сплати податків та зборів для ПАФ «XXX» період –
листопад 2022 р.**

Види податків	01	02	03	04	07	08	09	10	11	14	15	16	17	18	21	22	23	24	25	28	29	30
Екологічний податок за III квартал 2022 р.																						
ЄСВ з нарахованого, але не виплаченого доходу за жовтень 2022 р.*																						
Акцизний податок за жовтень 2022 р.																						
ВЗ з нарахованого, але не виплаченого доходу, за жовтень 2022 р.*																						
ПДВ за жовтень 2022 р.																						
ПДФО з нарахованого, але не виплаченого доходу, за жовтень 2022 р.*																						
Плата за землю за жовтень 2022 р.																						
Рентна плата за жовтень 2022 р.																						
*наприклад, такі ситуації можуть виникнути при нарахуванні виплат фізособам у натуральній формі або у готівковій формі, коли особа з тих чи інших причин не з'явилася для отримання такої виплати. Також це може бути пов'язано з невчасною виплатою зарплати																						

Дотримання розрахунково-платіжної дисципліни впливає не тільки на виникнення кредиторської та дебіторської заборгованості, але й на такі важливі аспекти існування підприємства як формування оборотних активів та фінансової структури капіталу підприємства.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають підстави сформулювати наступні висновки:

1. Система обов'язкових платежів господарюючих суб'єктів державі в ринковій економіці представлена: податками, зборами, відрахуваннями, внесками та ресурсними платежами. Критично оцінено принципові положення щодо податкових платежів та основних принципів податкового законодавства.

2. Обґрунтовано, що принципи оподаткування розкриваються через функції, основними з яких є фіскальна, стимулююча і соціальна.

3. Визначено основні аспекти оподаткування доходів фізичних осіб, зокрема, доходів у вигляді заробітної плати, подарунків, операцій з нерухомістю тощо.

4. Оподаткування громадян у формі податку на доходи фізичних осіб в Україні регулюється IV розділом Податкового кодексу України. Відповідними статтями цього розділу встановлені основні елементи податку на доходи фізичних осіб, до яких відносяться: платники податку, об'єкт оподаткування, одиниця оподаткування, джерело сплати, податковий період, ставки, пільги тощо.

5. Проаналізовано зміни у законодавстві щодо трудових відносин та сплати ПДФО та ВЗ, які прийнято у зв'язку з введенням військового стану.

6. ПАФ «XXX» є платником податків, веде їх окремий облік та перебуває на спрощеній системі оподаткування (єдиний податок 4 групи). Встановлено, що станом на кінець 2021 р. ПАФ «XXX» не має податкового боргу. При веденні обліку податкових розрахунків товариство дотримується всіх норм чинного законодавства, вчасно подаючи податкову звітність та перераховуючи до бюджету обов'язкові платежі.

7. Утримання податку на доходи фізичних осіб та військового збору формується у Розрахунково-платіжній відомості. Для Узагальнення інформації про розрахунки підприємства за ПДФО та ВЗ у досліджуваному підприємстві

передбачено субрахунок 6415 «ПДФО» та 6421 «ВЗ».

8. Утримання та сплата податку на доходи фізичних осіб здійснюється відповідно до чинного законодавства. Ставка податку на доходи фізичних осіб складає 18 %, військового збору 1,5 %.

9. Облік розрахунків за податком та платежами на підприємстві ведеться досить із застосуванням автоматизованої форми обліку, що дозволяє уникнути помилки при розрахунку нарахувань і утримань із заробітної плати, а також, значно полегшує складання фінансової та податкової звітності.

10. Обліковий процес завершується складанням фінансової звітності про господарську діяльність підприємства. Розрахунки за податком на доходи фізичних осіб відображається у фінансовій звітності – ф. 1 (у складі дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань) та ф. 3 (у складі надходжень та виплат грошових коштів від операційної діяльності).

11. Розрахунки з бюджетом за податком на доходи фізичних осіб та військовим збором у податковій звітності відображається у додатку 4ДФ Розрахунку за ПДФО та ЄСВ. Подається Розрахунок за кожний квартал протягом 40 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного кварталу в двох екземплярах.

13. Аналіз ліквідності балансу ПАФ «XXX» показав, що протягом досліджуваних років баланс має ознаки ліквідного. На 2021 рік фінансовий стан ПАФ «XXX» можна охарактеризувати як ліквідний та платоспроможний. Показники структури капіталу є вище нормативного значення та свідчать про те, що ПАФ «XXX» є фінансово стійкий фінансовий стан та є незалежним від кредиторів.

14. Важливим елементом управління кредиторською заборгованістю є її аналіз. В результаті аналізу встановлено: у 2021 р. порівняно з 2019 р. сума зобов'язань підприємства зменшилась на 65,8 %, за рахунок довгострокових – на 70,9 %, поточних – 64,4 % У 2021 році дебіторська заборгованість переважає кредиторську на 1 млн. 975 тис. грн.

15. Комплексний аналіз кредиторської заборгованості показав позитивну

тенденцію до її обертання, зокрема тривалість одного обороту кредиторської заборгованості зменшилася на 48 днів. При цьому частка поточної кредиторської заборгованості в капіталі підприємства зменшилася на 7,8 пункти, у поточних зобов'язаннях на 19,5 пункти.

16. На кінець 2021 року переважає дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом – 1 млн 138 тис. грн, крім того кредиторська заборгованість перед бюджетом ПАФ «XXX» має тенденцію до зниження з 779 тис. грн у 2019 році до 195 тис. грн. у 2021 році.

17. Аналіз витрачання грошових коштів на сплату податків та зборів ПАФ «XXX» встановлено, що у 2021 році проти 2019 роки, сума перерахованих податків та зборів зросла на 619 тис. грн, або на 13,4 %. У структурі розрахунків вагому частку складає сплата ПДВ – 50,5 %, 56,5 %, 47,8 %, сума перерахованого ПДВ зросла на 172 тис. грн, або на 7,4 %, інших податків та зборів на 447 тис. грн, або на 19,6 %.

Реалії функціонування підприємств вимагають сучасних шляхів удосконалення організації податкових розрахунків. На нашу думку, доцільно:

- здійснювати розрахунок податкового навантаження на фінансовий стан підприємств;

- впровадити на підприємстві податкове планування. За умови його правильної організації дає можливість звести до мінімуму податкові зобов'язання, максимально збільшити прибуток та ефективно керувати грошовими потоками, що, як наслідок, сприяє поліпшенню ліквідності на підприємстві;

- розроблено та рекомендовано до впровадження Податковий календар, який містить необхідну інформацію щодо термінів сплати податків, обов'язкових платежів та подання звітності.